

ÅRSRAPPORT 2018

Pension for alle pengene

Indholdsfortegnelse

Årsrapport for 2018

Side

Struktur, idégrundlag og målsætning	omslag
Bestyrelse, revisionsudvalg, direktion og ansvarshavende aktuar og revision	omslag
Femårsoversigt, Hoved- og Nøgletal	1
Sammenfatning, pensionskassens hoved- og nøgletal	2
Begivenheder i 2018	3
Medlemsforhold	6
Investeringsvirksomhed	9
Risikostyring og solvens	11
Honorar, øvrige hverv og vurdering af revisionsudvalgsformandens kompetencer	12
Lønpolitik	12
Samfundsansvar	12
Kønspolitik	13
Ledelsespåtegning	14
Den uafhængige revisors revisionspåtegning	15
Resultat- og totalindkomstopgørelse	18
Balance pr. 31. december	19
Egenkapitalopgørelse og fordeling af resultat	21
Noter til regnskabet	22
Læsevejledning til nøgletal	36

Femårsoversigt - Hovedtal

Alle beløb er anført i mio. kr.	2018	2017	2016	2015	2014
Medlemsbidrag	397	379	385	391	371
Pensionsydelse	-832	-798	-762	-788	-756
Investeringsafkast	-101	915	1.014	141	1.757
Investeringsafkast efter pensionsafkastskat	-81	779	860	125	1.507
Pensionsmæssige driftsomkostninger, i alt	-29	-15	-12	-11	-11
Pensionsteknisk resultat	29	-142	-8	94	29
Årets resultat før ændring af kollektivt bonuspotentiale og fortjenstmargen	19	-141	-16	93	63
Årets resultat	21	-126	8	89	66
Hensættelser til pensionsaftaler og investeringskontrakter, i alt	15.283	15.850	15.379	14.917	15.239
Egenkapital, i alt	874	853	979	971	932
Aktiver, i alt	16.395	17.036	16.724	16.078	16.549

Femårsoversigt - Nøgletal

	2018	2017	2016	2015	2014
Afkastpct. relateret til gennemsnitsrenteprodukter	3,6%	1,6%	8,7%	0,4%	22,2%
Afkastpct. relateret til markedsrenteprodukter	-1,6%	7,3%	6,2%	1,1%	8,5%
Risiko på afkast relateret til markedsrenteprodukter	3,75	3,75	3,75	-	-
Omkostningsprocent af hensættelser	0,19%	0,09%	0,08%	0,10%	0,08%
Omkostninger pr. forsikret (kr.)*	2.064	1.035	864	828	838
Egenkapitalforrentning efter skat	2,4%	-13,8%	0,8%	9,1%	7,3%

Hoved- og nøgletal for årene før 2016 er ikke tilpasset ændringer i ny regnskabsbekendtgørelse for 2016, bortset fra balancerelaterede hovedtal for 2015.

*) Nøgletallet viser pensionskassens gennemsnitlige omkostninger pr. forsikret. Nøgletallet er ikke et udtryk for, hvad det enkelte medlem betaler af omkostninger, dette fremkommer af ÅOP/ÅOK, som medlemmerne kan se for 2018 på Min Pension. Nøgletallet er i 2018 påvirket af engangsomkostninger i relation til IT-kontrakter.

Sammenfatning, pensionskassens hoved- og nøgletal

Medlemmer og pensionister

Antallet af medlemsordninger af ISP fortsatte med at stige i 2018. Pensionskassen har nu i alt 12.610 medlemsordninger mod 12.457 sidste år. Stigningen er sket for såvel ikke-pensionerede medlemmer som for pensionister. Pensionisterne har nu 5.129 ordninger mod 5.004 året før. Enkelte medlemmer har flere ordninger.

Medlemsbidrag og pensionsydelse

Medlemsbidragene steg samlet set i 2018. Medlemsbidragene udgjorde i 2018 397 mio. kr. mod 379 mio. kr. året før, svarende til en stigning på 4,6 procent. Stigningen skyldes en generel stigning i de løbende bidrag samt en stigning i overførsler.

Pensionsydelse steg samlet set i 2018. Pensionsydelse udgjorde i 2018 i alt 832 mio. kr. mod 798 mio. kr. i 2017, svarende til en stigning på 4,3 procent. Stigningen skyldes hovedsageligt en stigning i genkøbs- og udtrædelsessummer på 25 mio. kr. samt en mindre stigning i de løbende pensionsydelse.

Afkast

Afkast før pensionsafkastskat i Garantiordningen blev på 3,6 procent i 2018, og udgør et årligt gennemsnit på 7,3 procent i perioden 2014-2018. Afkast før pensionsafkastskat relateret til markedsrenteprodukter blev på -1,6 procent i 2018, og udgør et årligt gennemsnit på 4,3 procent i perioden 2014-2018. I nøgletallet indgår hhv. Markedsrenteordningen med et afkast på -1,8 procent og Seniorordningen med et afkast på 2,1 procent for 2018.

Bestyrelsen finder det væsentlig at vurdere afkastet over en længere tidshorisont, da pension er langsigtet. Bestyrelsen vurderer, at afkastet, set over en længere tidshorisont, er tilfredsstillende. Nominelt set er afkastet isoleret set for 2018 ikke tilfredsstillende for medlemmerne, dog vurderes det, at afkastet i 2018 – i lyset af den generelle udvikling på de finansielle markeder – er acceptabelt relativt set.

Pensionsafkastskat

Pensionskassens pensionsafkastskat er som følge af årets negative afkast en indtægt på 19 mio. kr. for 2018 mod en udgift på 136 mio. kr. i 2017.

Rentetilskrivningen på de forskellige ordninger

Rentetilskrivningen, der ligger til grund for den årlige regulering af pensionerne opgøres fra 1. december til 30. november, og afviger derfor fra årets afkast. Medlemmer på Garantiordningen fik en depotrente på 2,0 procent efter pensionsafkastskat. Medlemmer på Seniorordningen fik en rente på 1,6 procent efter pensionsafkastskat, mens medlemmer på Markedsrenteordningen fik en rentetilskrivning mellem 1,2 procent og 1,8 procent efter pensionsafkastskat.

Hensættelse

Hensættelse for pensionskassen faldt i årets løb fra 15,9 mia. kr. til 15,3 mia. kr.

Garantiordningens hensættelse er faldet med 28 mio. kr. Dette skyldes primært et fald i den retrospektive hensættelse på 44 mio. kr. som følge af, at Garantiordningen siden 1. januar 2007 har været lukket for nytægning, hvorfor udbetalinger overstiger bidrag og rentetilskrivning. Endvidere er den akkumulerede værdiregulering vokset med 16 mio. kr. Den akkumulerede værdiregulering indeholder bl.a. den andel af risikomargen, som dækkes af kollektivt bonuspotentiale og egenkapitalen. Stigningen skyldes hovedsageligt en stigning i risikomargen fra primo til ultimo. Da de individuelle bonuspotentialer ikke er tilstrækkelige til at dække denne stigning, dækker kollektivt bonuspotentiale og egenkapitalen.

Faldet i hensættelse i Markedsrenteordningen på 493 mio. kr. skyldes primært årets negative afkast efter pensionsafkastskat på 178 mio. kr. samt at udbetalinger næsten er dobbelt så store som indbetalinger.

Seniorordningens samlede hensættelse er faldet 45 mio. kr., hvilket skyldes, at udbetalinger overstiger bidrag og rentetilskrivning. Seniorordningen har fået tilskrevet et afkast efter pensionsafkastskat på 11 mio. kr.

Administrationsomkostninger

Udgifterne til administration var på 29 mio. kr. i 2018 mod 15 mio. kr. året før. Målt i kroner pr. forsikret er omkostningerne, i det regnskabsmæssige opgjorte nøgletal, steget fra 1.035 kr. i 2017 til 2.064 kr. i 2018. Administrationsomkostninger opgjort som procent af hensættelse er steget fra 0,09 procent til 0,19 procent i 2018.

Stigningen i administrationsomkostningerne skyldes primært en række engangsomkostninger i relation til nye it-aftaler omkring ISP's medlemssystem, som ikke skal anvendes, når den nye administrationsaf-tale med Sampension træder i kraft medio 2019.

Årets resultat

Årets resultat blev et overskud på 21 mio. kr. mod et underskud på 126 mio. kr. sidste år. Overskuddet skyldes hovedsageligt, at det i året har været muligt at indhente fra skyggekontoen samt tage risikofor-rentning på rentegrupperne og risikogrupperne. Der-til er der opnået et positivt risikoresultat i Markeds-renteordningen samt foretaget en korrektion til bidrag og ydelse i Markedsrenteordninger. Korrektionen vedrører en ekstra hensættelse tilbage fra 2015, som ikke længere vurderes at være nødvendig. Dermed frigives denne og overføres til egenkapitalen, da egenkapitalen oprindeligt har finansieret ekstrahensættelse.

Balance

Balancen for pensionskassen faldt fra 17,0 mia. kr. i 2017 til 16,4 mia. kr. i 2018. Faldet skyldes primært udviklingen på de finansielle markeder.

Begivenheder i 2018

Samarbejdsaftale med Sampension

Bestyrelsen i ISP indgik i oktober 2018 en samarbejdsaftale med Sampension Administrationselskab A/S som ny samarbejdspartner. Konkret betyder aftalen, at ISP med virkning fra 1. juli 2019 overlader forvaltningen af medlemmernes pensioner til Sampension.

Under samarbejdsaftalen med Sampension vil ISP fortsat være en selvstændig pensionskasse med fortsat medlemsdemokrati i form af egen medlemsvalgt bestyrelse, egen generalforsamling og egen identitet. Som led i aftalen får ISP en ejerandel på 6 procent og en bestyrelsespost i Sampension Administrationselskab.

ISP's bestyrelse forventer, at samarbejdet med Sampension bevirker, at ISP vil opnå en række gevinster baseret på stordriftsfordele og lavere omkostninger. Faktorer der vil kunne mærkes positivt på medlemmernes pensionsopsparing. ISP's medlemmer kan med aftalen se frem til et betydeligt fald i omkostningerne i de kommende år.

Den nye aftale betyder også et farvel til AP Pension, som siden 2013 har administreret ISP. Samarbejdsaftalen med Sampension ændrer ikke ved, at hensigtserklæringen om en mulig fusion med DIP (Civil og akademiingeniørernes pensionskasse) fortsat står ved magt.

De offentlige overenskomster 2018

ISP, DIP (Civil- og akademiingeniørernes pensionskasse) og IDA (Ingeniørforeningen) indgik i efteråret 2017 en hensigtserklæring, som betyder, at parterne arbejder hen mod etablering af en fælles pensionskasse. I den forbindelse har IDA ønsket, at den nye overenskomst fra 1. oktober 2018 omfatter, at pensionsindbetalinger fra alle ingeniører under IDA's overenskomster med de offentlige arbejdsgivere sker til pensionskassen DIP.

For ISP-medlemmer ansat i det offentlige viderefremmes pensionsindbetalingerne til ISP således, at medlemmets pensionsordning i ISP bevares uændret. En betingelse for dette er, at ISP-medlemmet var ansat i det offentlige pr. 30. september 2018, og at der kontinuerligt sker pensionsindbetalinger fra en offentlig arbejdsgiver. Det betyder, at medlemmet kan bevare sin ISP-ordning ved jobskifte inden for det offentlige. Det betyder også, at ISP fra 1. oktober 2018 ikke får nye medlemmer ansat i det offentlige.

Passer godt på data

I maj 2018 trådte der nye regler for håndteringen af persondata i kraft. De nye regler stiller øgede krav

til virksomheders evne til at beskytte informationerne om deres kunder og medlemmer.

ISP tager beskyttelse af medlemmernes data meget alvorligt, og derfor har ISP igennem både 2017 og første del af 2018 arbejdet på at implementere følgerne af de nye regler.

ISP har altid håndteret mange typer af oplysninger om medlemmerne, fx oplysninger om deres økonomiske situation og helbred. Disse oplysninger har ISP altid passet godt på. Men for at være sikker på, at ISP levede op til de nye regler, er alle interne systemer og arbejdsgange blevet optimeret, så de i endnu højere grad beskytter medlemmernes data.

De finansielle markeder

2018 har været et år, hvor det har været vanskeligt at generere et positivt investeringsafkast. Det ses inden for både aktier og kredit, hvor afkastene i 2018 har været negative. I forhold til obligationer har der derimod været et svagt positivt afkast, og reale aktiver har også givet positive afkast i 2018.

Aktier fremviste solide og stærke afkast i 2016 og 2017, men har i 2018 været ramt af en række større korrektioner, først i februar og siden i 4. kvartal 2018. Globale aktier faldt således 4,1 procent målt i danske kroner i 2018. ISP ønsker at føre en forsigtig politik i forhold til potentielle valutakursudsving. Ved en valutakursstigning vil pensionskassen således kun tjene begrænset, på samme måde vil tabene også være begrænsede ved et valutakursfald. Styrkelsen af dollaren på 5,7 procent betød isoleret set, at aktieafkastet målt i danske kroner blev øget, men eftersom ISP ønsker at fjerne en del af den investeringsmæssige risiko, der kommer fra valuta, har afdækningen betydet, at afkastet er reduceret en smule i forhold til den situation, hvor dollaren ikke var afdækket. Selvom afkastet på aktiemarkedet var svagere end tidligere år, oplevede den globale økonomi fremgang i løbet af 2018 og virksomhederne oplevede stærk indtjeningsfremgang, især i USA, hvor skattelettelserne bidrog med en indtjeningsvækst på mere end 20 procent.

USA's præsident, Donald Trump, iværksatte i 2018 en række handelspolitiske tiltag rettet mod især Kina, men også mod henholdsvis Mexico, Canada og EU. Konflikten mellem USA og Kina forblev uløst, selvom der var fremgang at spore i forhandlingerne i slutningen af 2018. Handelskrigen satte sit tydelige præg på det kinesiske aktiemarked, som faldt 18,9 procent i løbet af 2018. Investeringsmarkederne var også præget af en række andre kriser i de såkaldte emerging markets. Særligt hårdt ramt var Argentina og Tyrkiet, hvor valutaen

blev kraftigt svækket og aktiemarkedet oplevede store kurstab.

Den amerikanske centralbank hævede den pengepolitiske rente fra 1,25 procent til 2,0 procent i løbet af 2018. Det betød, at den toårige amerikanske rente steg 0,6 procentpoint. Det havde også afsmitende effekt på den 10-årige amerikanske rente, der steg 0,3 procent. Samtidig er den amerikanske centralbank i gang med at reducere dens beholdning af amerikanske statsobligationer ved ikke længere at geninvestere i udløbne obligationer.

I Danmark og Europa faldt de lange renter moderat med 0,3 procentpoint for de 10-årige renter. Den europæiske centralbank fulgte ikke renteforhøjelserne i den amerikanske centralbank, men fastholdt de ledende renter i negativt terræn. Den europæiske centralbank har gradvist reduceret sine obligationsopkøb, og planen er, at den i 2019 ikke længere vil foretage opkøb.

Bevægelsen fra en lempelig til en gradvis strammere global pengepolitik forventes fremadrettet at reducere afkastpotentialet for både aktier og obligationer.

Åbenhed om afkast

ISP offentliggør på månedlig basis det opnåede afkast i de fem investeringsprofiler, som findes i pensionskassen. Afkastet kan ses på ISP's hjemmeside under afsnittet "Investering". Dermed kan medlemmerne følge med i udviklingen i afkastet i de forskellige investeringsprofiler, og de kan derfor bedre vurdere, om de har valgt den rigtige investeringsprofil. Det er muligt at skifte investeringsprofil i Markedsrenteordningen månedligt, også efter pensionering.

Markedsrenteordningen

I Markedsrenteordningen tilskrives afkastet til depoterne løbende, og pensionerne reguleres årligt. Der er ingen garantier, og derfor kan afkastet tilskrives fuldt ud til medlemmernes depot. Medlemmerne bærer selv risikoen for blandt andet længere levetider og lave afkast.

Beregningsrenten på 3,75 procent er den rente, som anvendes til at fastlægge pensionerne i Markedsrenteordningen, og den kan betragtes som en forlods rente indtil det endelige afkast tilskrives. Rente- og afkastniveauet på de finansielle markeder er så lavt, at det er sandsynligt, at ISP gennemsnitligt set ikke vil kunne opnå et afkast på 3,75 procent efter fradrag af pensionsafkastskat og investeringsomkostninger. Hvis det realiserede afkast er lavere end beregningsrenten, vil det som udgangspunkt medføre behov for, at pensionerne må sænkes. Det betyder, at ISP's medlemmer må forvente en faldende pension pga. et forventet, lavt afkast de kommende år. Dertil kommer effekten af længere levetider. Det er muligt, at

det fremadrettet bliver nødvendigt med yderligere justeringer af beregningsrenten med deraf følgende konsekvenser for pensionerne.

ISP's medlemmer lever generelt længere, hvilket er positivt. Men det betyder, at de livsvarige pensioner skal udbetales over flere år, og derfor har bestyrelsen igen pr 1. januar 2019 ændret på de levetidsforudsætninger, der ligger til grund for Markedsrenteordningen og Seniorordningen således, at forudsætningerne bedre tager højde for de stigende levetider og indeholder mere opdaterede forventninger til hvordan levetiden vil udvikle sig over de kommende år.

Når der indføres nye forudsætninger med længere levetid, skal pensionerne strække over flere år. Det betyder, at pensionsudbetalingerne og pensionsprognoserne falder, mens depoterne er uændrede. Det er fortsat bestyrelsens forventning, at det kan være nødvendigt at justere levetidsforudsætningerne med jævne mellemrum, hvilket kan have en negativt effekt på pensionerne.

ISP-medlemmer har et godt helbred og bliver ikke i så stort omfang så syge, at der udbetales invalidepension. Derfor har ISP justeret på priserne for invalidepension i Markedsrenteordningen og Seniorordningen, så de er blevet billigere. Dette kommer alle medlemmer, der har tilknyttet en invalidepension, til gode.

Bestyrelsen finder, at for de fleste medlemmer er Markedsrenteordningen fortsat den mest hensigtsmæssige pensionsordning, da midlerne her kan investeres friere og dermed har medlemmerne mulighed for et bedre afkast. Medlemmerne kan vælge mellem investeringsprofilerne Lav Aktieandel, Mellem Aktieandel og Høj Aktieandel. Det er gratis at skifte profil. Hovedparten af medlemmerne har valgt Mellem Aktieandel.

Brancheorganisationen Forsikring & Pension er i 2018 enedes om en ny standard for risikomærkning af markedsrenteprodukter. Standarden træder i kraft pr. 1. januar 2019, og den medfører, at det fremadrettet vil blive nemmere at sammenligne risikoen på forskellige pensionsinvesteringer.

Garantiordningen

På pensioner i Garantiordningen tilskrives en depotrente. Denne har siden 2012 været på 2 procent. Afkastet har i 2018 været 3,2 procent efter pensionsafkastskat. Der er ydelsesgaranti i Garantiordningen, så den lave depotrente medfører ikke ændringer i pensionerne her og nu.

I Garantiordningen betyder ydelsesgarantien også, at pensionerne ikke umiddelbart sættes ned pga. stigende levetider. I stedet afsættes yderligere midler

på kollektiv basis til sikring af den livsvarige udbetaling. Disse finansieres ud af årets afkast, buffere og i sidste ende egenkapitalen, hvorved der oparbejdes en gæld til egenkapitalen.

De stigende levetider og den øgede regulering samt den oparbejdede gæld til egenkapitalen bevirker, at pensionerne i Garantiordningen kun i yderst begrænset omfang kan forvente en positiv regulering af pensionerne tabe købekraft, det vil sige, at den reale pension vil falde over årene.

Seniorordningen

Seniorordningen, der er et markedsrenteprodukt, er opdelt i en grundpension med en ydelsesgaranti på renten og en ugaranteret tillægspension. Betalingen for garantien i Seniorordningen blev fra 1. januar 2018 nedsat til 0,2 procent af depotet. I 2019 udgør betalingen 0,3 procent.

Omvalg

Finanstilsynets bestyrelse besluttede på et bestyrelsesmøde den 23. maj 2018 at bede statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK) om at efterforske, om ISP har vildledt sine medlemmer i forbindelse med det stående omvalg.

Konkret har Finanstilsynet politianmeldt pensionskassen for at have vildledt sine medlemmer ved, at oplysninger om pensionsprognosen ved omvalg til Markedsrenteordningen i en to-måneders periode i efteråret 2016 ikke indeholdt et forbehold for en mulig usikkerhed. En usikkerhed som opstod, da ISP's bestyrelse besluttede at igangsætte en analyse af, om de underliggende beregningsforudsætninger skulle ændres.

Bestyrelsen i ISP er af den holdning, at man altid skal have det bedst mulige faktagrundlag, og at det derfor bør være tilladt at analysere en situation, inden en endelig beslutning træffes, herunder at der ændres i informationsmateriale.

Det er vigtigt at bemærke, at Finanstilsynet ikke har rejst kritik af de generelle forhold, som omvalgsmaterialet indeholdt, eller af de værdier, som medlemmerne fik med ved skiftet til Markedsrenteordningen.

Statsadvokaten for Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK) efterforsker sagen under en arbejdssigtelse mod pensionskassen. Herefter skal sagen vurderes af SØIK's anklager.

Udover politianmeldelsen modtog ISP to påbud om at forbedre sit informationsmateriale til medlemmerne. Disse to påbud tog ISP til efterretning, og arbejdet med at tilrette informationsmateriale er afsluttet.

ISP tilbyder firmapension til ingeniørvirksomheder

Med en firmapensionsordning hos ISP kan virksomheden tilbyde ISP's attraktive ordning og vilkår til alle ansatte i virksomheden også til de medarbejdere, der ikke er ingeniører.

Årlige omkostninger i procent og kroner (ÅOP/ÅOK)

Opgørelsen af ÅOP/ÅOK sker ud fra de samlede omkostninger til administration og investeringsforvaltning. Der indgår altså både de direkte omkostninger, som det enkelte medlem betaler fra sin pensionsordning, og de overordnede omkostninger, som pensionskassen afholder, fx omkostninger til formueforvaltning.

Opgørelsen af ÅOP/ÅOK bliver både foretaget for det enkelte medlem og for pensionskassen samlet. Medlemmerne kan se deres ÅOP/ÅOK for 2018 på Min Pension fra primo juni 2019. Det samlede ÅOP/ÅOK for pensionskassen forventes offentliggjort på www.isp.dk omkring 1. juni 2019.

Kommunikation

Bestyrelsen har fokus på, hvordan ISP kommunikerer til medlemmerne og på de ressourcer, der er forbundet hermed, både i relation til miljøet og i relation til at medvirke til lavere administrationsomkostninger til glæde for medlemmerne. Derfor anvender bestyrelsen elektronisk kommunikation i videst muligt omfang, og rigtig mange medlemmer har da også oplyst ISP deres e-mailadresse.

R rigtig mange af ISP's medlemmer har valgt at få breve og meddelelser fra pensionskassen i e-Boks. Dette er med til at sikre, at ISP også på dette område lever op til EU Persondataforordningen, der trådte i kraft i maj 2018, og ikke mindst sparer portoudgifter.

ISP udsendte i 2018 seks elektroniske nyhedsbreve til de medlemmer, der har tilmeldt sig dette. Nyhedsbrevet er populært blandt medlemmerne, hvilket ISP kan se ved, at ca. 70 procent åbner det ved hver udsendelse. ISP opfordrer alle medlemmer til at tilmelde sig nyhedsbrevet på www.isp.dk.

ISP måler medlemmernes tilfredshed hvert år ved at udsende et link til et spørgeskema til medlemmer, der har opgivet e-mailadresse på Min Pension. I juni 2018 deltog 697 medlemmer i undersøgelsen. Resultatet viste, at tilfredsheden blandt medlemmer i ISP er uændret i forhold til 2017. Medlemmernes samlede tilfredshed med ISP er således 4,9 på en skala fra 1 til 7, hvor 7 er meget tilfreds.

På især ét område i målingen er der sket en markant udvikling. Når medlemmerne bliver spurgt til vigtigheden af medlemsindflydelse og medlemsdemokrati, svarer de i gennemsnit 5,7, hvilket er markant

højere end scoren på 5,2 fra 2017. Samtidig giver en større andel medlemmer udtryk for, at de oplever, at de reelt har indflydelse. Dette tal er steget fra 3,6 i 2017 til 3,9 i 2018. Undersøgelsen viser også, at medlemmerne er mere tilfredse med både ISP's serviceniveau og kommunikation. Netop dette har bestyrelsen som et pejlemærke og vil fortsat følge op på.

Også i 2018 afholdt ISP en række medlemsmøder. I efteråret blev der således holdt medlemsmøder i henholdsvis Middelfart, Aarhus og København. Her fortalte bestyrelsesformand Lars Bytoft og direktør Karin Elbæk Nielsen mere om ISP's fremtid og administrationsaftalen med Sampension samt mere om udviklingen i afkast. Herefter var der en fin debat båret af mange gode spørgsmål fra medlemmerne.

Begivenheder efter regnskabsperiodens udløb

Der er fra balancedagen og frem til dags dato ikke indtrådt forhold, som forrykker vurderingen af årsrapporten.

Forventninger til fremtiden

Udviklingen på de finansielle markeder gør, at forventningerne til investeringsafkastene fortsat er lave. ISP arbejder vedvarende på at sikre sine medlemmer i Markedsrenteordningen og Seniorordningen

Medlemsforhold

ISP's bestand ligger nogenlunde stationært. Der er en let stigning i antallet af ordninger, men et svagt fald i antallet af medlemmer, idet et stigende antal medlemmer har flere ordninger hos ISP. Det kan eksempelvis være en obligatorisk pensionsordning og en frivillig supplerende ordning. Antallet af pensionister er stigende, hvilket skyldes den aldersmæssige sammensætning af pensionskassens medlemmer. Der er 3.251 hvilende medlemmer i pensionskassen, dvs. medlemmer, der ikke indbetaler, og som ikke er på pension.

positive afkast via investeringer med en god risikospredning.

Kapitalmæssigt er forventningen at ISP fortsat vil være robust, også under de ændringer af rentekurve, som anvendes til opgørelse af de pensionsmæssige hensættelser, som er varslet.

Som følge af de offentlige overenskomster vil ISP få færre nye medlemmer i 2019. Dette har ikke betydning for de eksisterende medlemmer, og bestyrelsen har fokus på, at der til stadighed tilbydes ISP's medlemmer fleksible og tidsvarende ordninger, digitale muligheder og et godt serviceniveau

ISP skifter 1.juli 2019 til at være administreret af Sampension sammen med to andre pensionskasser. Den nye aftale forventes at resultere i en række gevinster for ISP baseret på stordriftsfordele og lavere omkostninger. Omkostningerne vil i 2019 være præget af en række engangsomkostninger i forbindelse med skiftet fra administration hos AP Pension til Sampension og det skift af medlemssystem, som følger med.

På baggrund heraf forventes årets resultat i 2019 at være i niveau med resultatet for 2018.

Medlemmer (antal)	2018	2017	2016
Bidragsbetalende	4.244	4.386	4.420

Antallet af bidragsbetalende medlemmer er faldet 3,2 procent fra 2017 til 2018. For Garantiordningen og Seniorordningen er antallet af bidragsbetalende medlemmer faldende, fra hhv. 514 til 477 og 15 til 8. I Markedsrenteordningen er antallet af bidragsbetalende medlemmer faldet fra 3.857 i 2017 til 3.759 i 2018.

Medlemmer og pensionister 2014-2018

Medlemsordninger	2018	2017	2016	2015	2014
Ikke-pensionerede medlemmer *	8.635	8.582	8.533	8.384	8.285
Alderspensionister **	3.894	3.794	3.786	3.729	3.634
Invalidepensionister	81	81	74	68	75
Medlemsordninger i alt	12.610	12.457	12.393	12.181	11.994
Pensionister					
Alderspensionister **	3.894	3.794	3.786	3.729	3.634
Invalidepensionister ***	81	81	74	68	75
Ægtefællepensionister	1.088	1.056	1.033	1.000	959
Børnepensionister	66	73	82	83	94
Pensionister i alt	5.129	5.004	4.975	4.880	4.762

* Ikke-pensionerede medlemmer er opgjort inklusive 824 medlemmer, der har et eller flere opsparingsprodukter og supplerende ophørende livrente.

** Alderspensionister er opgjort inklusive 205 pensionerede medlemmer, der har et opsparingsprodukt og supplerende ophørende livrente.

*** Invalidepensionister overgår til alderspension, når de bliver 67 år.

Reguleringen af pensionen den 1. januar 2019

Pensionerne til pensionisterne bliver reguleret én gang årligt, den 1. januar.

Markedsrenteordningen

Reguleringen af pensionen i Markedsrenteordningen pr. 1. januar 2019 skete på baggrund af det opnåede afkast i perioden fra den 1. december 2017 til den 30. november 2018. Rentetilskrivningen var 1,20 procent for investeringsprofilen Markedsrente høj, 1,39 procent for Markedsrente mellem og 1,80 procent for Markedsrente lav. Alle afkast er efter pensionsafkastskat.

Afkastet har afgørende betydning for reguleringen af pensionen på Markedsrenteordningen, men også udviklingen i prisen for forsikringer (levetider) og udviklingen i omkostninger påvirker reguleringen såvel positivt som negativt. Da der er indregnet en rente på 3,75 procent på forhånd, vil pensionisterne som udgangspunkt opleve en nedregulering af pensionerne, idet rentetilskrivningen har været lavere end beregningsrenten. Derudover lever medlemmerne længere end tidligere forventet. Derfor vil pensionister opleve at deres pensioner er faldet pr 1. januar 2019.

Seniorordningen

Rentetilskrivningen i Seniorordningen blev på 1,58 procent efter pensionsafkastskat, hvilket betyder, at pensionerne typisk reguleres ned.

Garantiordningen

Medlemmer på Garantiordninger fik en depotrente på 2,00 procent p.a. efter pensionsafkastskat.

Medlemmer og pensionisters fordeling på Markedsrente-, Garanti- og Seniorordning

Antal medlemmer og pensionister	2018	2017	2016	2015	2014
Markedsrenteordning	10.828	10.361	10.115	9.766	9.099
Garantiordning	2.482	2.742	2.899	2.994	3.374
Seniorordning	454	483	494	504	574

Antallet og andelen af medlemmer på Markedsrenteordningen stiger fortsat. Dette skyldes, at alle nye pensionsordninger i pensionskassen fra og med 2007 tegnes på Markedsrenteordningen samt de omvalg, der har været gennemført.

Gruppeforsikringer

Pensionskassen har en "pakke" med gruppeforsikringer, der består af en sum ved dødsfald, en sum ved invaliditet, en ulykkesforsikring og en sum ved visse kritiske sygdomme.

Gruppelivspriserne for 2019 er nedsat markant for alle, se mere på www.isp.dk.

Ingen medlemmer i Garantiordningen har fået en mindre pension, da ydelsesgarantierne fastholder pensionen også når depotrenten er lavere end de renter, som indgår i beregningsgrundlaget. Undtaget herfra er de pensionister på Garantiordningen, der ved pensionering valgte pensionen udbetalt med et tillæg, og således valgte en individuel udbetalingsprofil.

Årets rentetilskrivning fremgår af depotoversigten for 2018, som kan ses ved at logge på Min Pension.

Administrationsomkostningerne

Pensionskassens medlemmer betaler et månedligt fast gebyr, en omkostningssats af indbetalinger samt en omkostningssats af det opsparede depot. Der betales ikke omkostninger, for den del af depotet, som overstiger 2,0 mio. kr. Omkostningssatserne for 2019 er uændret i forhold til 2018.

Der opkræves derudover forskellige andre gebyrer, hvoraf gebyr ved overførsel er reguleret. Pensionskassen arbejder på, kontinuerligt at kunne fastholde det lave omkostningsniveau.

Omkostningsresultat

Det samlede omkostningsresultat udviser et underskud på 15,9 mio. kr., heraf er underskuddet i markedsrente- og Seniorordningen på 13,9 mio. kr., hvilket indgår i driftsresultatet.

Sundhedsforsikring

ISP tilbyder medlemmerne sundhedsforsikring til dem selv og familien til en fordelagtig pris. Det betyder hurtigere behandling ved sygdom eller tilskadekomst.

Sundhedsforsikringen kan tegnes af alle medlemmer, og man kan også tegne en sundhedsforsikring til ægtefællen, hvis man tegner en forsikring til sig selv. Børn under 24 år er gratis medforsikret.

ISP køber dækningen hos Mølholm Forsikring A/S, og da de medlemmer, der har tegnet forsikringen, i stigende grad benytter den, har Mølholm Forsikring besluttet, at prisen for denne forsikring stiger pr. 1. januar 2019. Se mere om sundhedsforsikringen på ISP's hjemmeside.

Risikoforløbet

Det samlede risikoresultat gav i 2018 et overskud på 18,8 mio. kr. mod et underskud på 41,2 mio. kr. i 2017.

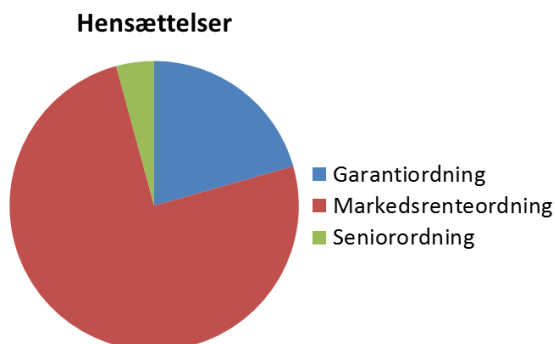
For Garantiordningen har der været et overskud på 9,7 mio. kr. (underskud på 7,4 mio. kr. i 2017) og for Seniorordningen et underskud på 1,1 mio. kr. (underskud på 0,8 mio. kr. i 2017). For Markedsrenteordningen har der været et overskud på 10,2 mio. kr. (underskud på 33,0 mio. kr. i 2017).

Målsætningen er, at risikoresultatet for de enkelte ordninger skal balancere set over en årrække. For pensionskasser af ISP's størrelse er det nødvendigt at betragte risikoresultatet over en årrække for at danne sig et billede af, om de opkrævede forsikringspræmier er tilstrækkelige til at dække skadesudgifterne. Inden for et enkelt år kan ganske få skader afgøre, om risikoforløbet udviser et overskud eller et underskud. Pensionskassen vurderer løbende størrelsen af forsikringspræmierne som et led i risikostyringen.

Som følge af risikounderskuddet ved død de seneste år er prisen for risikodækningen ved død ændret fra 1. august 2018 for Markedsrente og Seniorordningen. Prisen for risikodækninger ved død er ændret igen pr. 1. januar 2019 som følge af Finanstilsynets opdaterede levetidsmodel. For Garantiordningen er prisen ved død ændret pr. 1. januar 2019. Garantiordningen har ydelsesgaranti, og ændrede priser for risikodækninger påvirker derfor ikke ordninger i Garantiordningen i nævneværdigt omfang.

Hensættelser

Pensionskassens formål er at yde pension til medlemmerne. Derfor består størstedelen af forpligtelserne af hensættelser, der skal dække de pensionsydelse, som pensionskassen har aftalt med sine medlemmer.

Som det ses, ligger hovedparten af hensættelserne i Markedsrenteordningen.

Garantiordningen

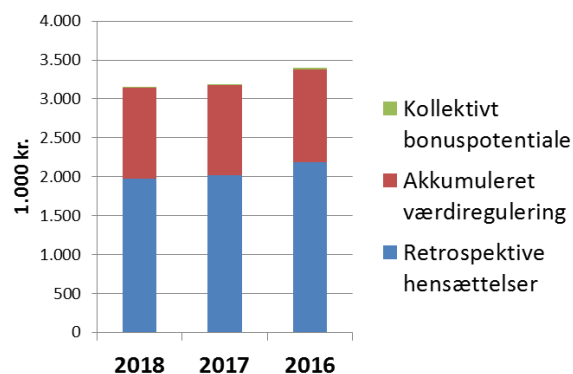
Pensionshensættelsen i Garantiordningen består, udover medlemmernes depoter (retrospektive hensættelser), af en akkumuleret værdiregulering og kollektivt bonuspotentiale.

Akkumuleret værdiregulering udtrykker forskellen mellem de forsikringsmæssige hensættelser opgjort til markedsværdi fratrukket kollektivt bonuspotentiale og de retrospektive hensættelser.

En positiv akkumuleret værdiregulering fremkommer, når rente-, risiko- og omkostningsparametre, der indgår i opgørelsen af de garanterede ydelser, er styrket i forhold til de tilsvarende parametre i pensionskassens tegningsgrundlag. Herudover påvirkes den akkumulerede værdiregulering, hvis en andel risikomargen er udskilt af kollektivt bonuspotentiale, eller dækket af kapitalgrundlaget.

Kollektivt bonuspotentiale er den del af forsikringstagernes bonusret, som ikke er fordelt til de enkelte.

Nedenfor er vist en tabel over hensættelser i Garantiordningen i de seneste tre år.

Pensionskassen har fastsat dødeligheden, der indgår i hensættelserne på Garantiordningen, ud fra de metoder, som Finanstilsynet har fastlagt. Den årlige opdatering af modeldødeligheden for ISP gav anledning til en forhøjelse af hensættelserne på 12,6 mio. kr.

Finanstilsynet indførte i 2018 et benchmark for levetidsforbedringer, som er baseret på 20 års data i stedet for 30 års data. Da udviklingen i levetider er accelereret de seneste 20 år, betyder det en forventet kraftigere udvikling i levetiderne. ISP's bestyrelse valgte at indføre dette skifte allerede pr. 31. december 2017.

Investeringsvirksomhed

Investeringspolitik

ISP fører en aktiv og offensiv investeringsstrategi med en kontrolleret risiko. Denne strategi har som målsætning, at medlemmer opnår en tilstrækkelig og attraktiv pension.

Aktiv og offensiv betyder også, at ISP er nær sine investeringer og deltager aktivt på de finansielle markeder for at udnytte de løbende muligheder. Nær betyder samtidig, at ISP udøver aktivt ejerskab for sine investeringer. Udmøntningen af aktivt ejerskab sker i respekt for muligheden for at opnå indflydelse i den enkelte investering enten alene eller i samarbejde med andre investorer, herunder anvendelse af stemmeret i børsnoterede selskaber. Udførelse af strategien skal understøttes af en agil organisation og beslutningskultur samt en vilighed til både at til- og fravælge investeringer og investeringsområder.

Kontrolleret risiko betyder, at investeringsrisikoen godt kan være betydelig, men er under konstant overvågning således, at medlemmernes interesser varetages bedst muligt gennem investeringsvalget og administrationen af dette.

Bestyrelsen ønsker, at ISP investerer medlemmernes pensionsopsparing ud fra et langsigtet perspektiv. ISP er af den opfattelse, at en høj andel af aktier, ejendomme og andre risikobehæftede aktiver i investeringsaktiverne på langt sigt vil give et højere afkast på deres pensionsopsparing, end en mindre risikofyldt investering i fx obligationer. Det er endvidere ISP's forventning, at medlemmerne bliver kompenseret med et højere afkast ved at acceptere illikviditet for en del af de opsparede midler.

ISP investerer endvidere medlemmernes midler efter Prudent Person-princippet således, at investeringsstrategien for hver ordning opfylder, at:

- risikoprofilen er forsøgt tilpasset med, hvad medlemmet er blevet stillet i udsigt og er tilpas robust over for udsving på de finansielle markeder i forhold til det, som medlemmet er stillet i udsigt
- sikre en tilpas grad af risikospredning mellem aktivklasser og inden for hver aktivklasse
- forhindre risici, der er i modstrid med medlemmernes interesser, fx for stor koncentrations- og likviditetsrisici

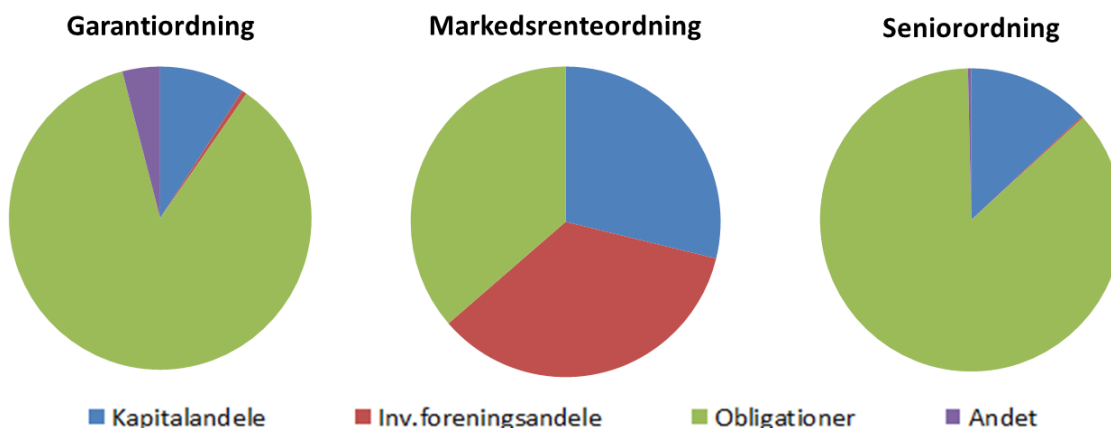
ISP's bestyrelse har vedtaget en politik for ansvarlige investeringer, som er gengivet i afsnittet på side 12.

Politikken knytter sig op til de internationalt anerkendte FN-principper Global Compact, der blandt andet omhandler menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, miljø og korruption. Herudover følger ISP Danmarks officielle politik over for lande og virksomheder, hvor der vedtages sanktioner.

Investeringsaktiver

Investeringsaktiverne er delt op i fire hovedgrupper svarende til regnskabsposterne i balancen: Kapitalandele (aktier), investeringsforeningsandele, obligationer og andre investeringsaktiver.

Den overordnede aktivsammensætning afspejler, at Garanti- og Seniorordningen er de to såkaldte solvensbærende ordninger, mens Markedsrenteordningen er en ugaranteret ordning, hvor der ikke skal tages de samme hensyn ved fastsættelsen af investeringsstrategien. Aktivsammensætningen i Markedsrenteordningen (mellem) er bestyrelsens bedste bud på en god og veldiversificeret aktivsammensætning, der risikomæssigt matcher, at der er tale om livsvarige pensioner og den samlede aldersfordeling i den samlede bestand.

I Garanti- og Seniorordningen er over 89 procent af midlerne placeret i stats- og realkreditobligationer, mens den tilsvarende procentsats er ca. 35 procent i Markedsrenteordningen. Resten af midlerne i Markedsrenteordningen udgøres af investeringer i aktier, kreditobligationer og ejendomme. Ligeledes er varigheden af obligationsbeholdningen højere i Garantiordningen for at sikre, at ISP kan leve op til ydelsesgarantierne. Ved udgangen af 2018 var de samlede investeringsaktiver i pensionskassen målt til markedsværdi på i alt 16,1 mia. kr.

Årets afkast

Afkastet i de enkelte profiler før pensionsafkastskat blev på:

Ordning	2018	2017
Markedsrente Lav	1,0 %	4,6 %
Markedsrente Mellem	-1,8 %	7,4 %
Markedsrente Høj	-4,1 %	11,2 %
Garantiordningen	3,6 %	1,6 %
Seniorordningen	2,1 %	3,0 %

Aktivtype	Pensionskassen	Markedsafkast/ Benchmark
Aktier, noterede og unoterede	-5,5 %	-4,6 %
Obligationer, Garantiordning og Seniorordning	2,8 %	-
Obligationer, Markedsrenteordningen	0,7 %	0,6 %
Ejendomme	31,3 %	5,8 %
Kreditobligationer	2,5 %	-0,3 %
Lav Volatil Kredit	5,5 %	2,5 %

Obligationsafkastet er vist for både Markedsrenteordningen samt Garantiordningen og Seniorordningen, fordi formålet med investeringerne i disse er signifikant forskellige. Renterisikoen er således væsentligt større for ordninger med garanti.

I Markedsrenteordningen er formålet at optimere afkastet under hensyntagen til den samlede porteføljerisiko. I Garantiordningen og Seniorordningen er det primære formål at reducere solvensrisikoen gennem investeringer i lange statsobligationer således, at varigheden på aktiver og passiver er så ens som praktisk muligt. Derfor er den samlede obligationsandel langt højere i disse ordninger end i Markedsrenteordningen. Dette betyder generelt set højere afkast i år med rentefald, og det modsatte i år med rentestigninger.

Valutaafdækning

Valutaafdækningen er ikke medtaget i ovenstående tabel. Valutaafdækningen gav et tab som

2018 har været et år, hvor det har været vanskeligt at skabe et positivt afkast. Afkast på aktier og obligationer har været tæt på nul eller negative. Obligationsafkastet blev på 0,73 procent i 2018 for Markedsrente. I ordninger med ydelsesgaranti afdekkes denne garanti med lange statsobligationer og tilsvarende renteinstrumenter.

I tabellen nedenfor er vist pensionskassens investeringsafkast i 2018 på udvalgte aktiver sammenlignet med et relevant markedsafkast, et såkaldt benchmark, der er et udtryk for, hvordan det er gået markedet.

Afkastet i den nedenstående tabel kan ikke sammenlignes med note 15 og 16, eftersom formueopdelingen er en anden.

følge af især styrkelse af den amerikanske dollar på 5,7 procent. Det betyder, at afkastet på de enkelte aktivtyper er lavere end det fremgår af tabellen, hvis man tager højde for valutaafdækningerne, hvilket især gør sig gældende for aktier.

Ejendomme

ISP var i 2018 investeringsmæssigt eksponeret i ejendomme i Danmark via AP Pension for på den måde at få en større risikospredning på ejendomsporteføljen. Denne aftale er udløbet pr 1. januar 2019. Derudover investerer pensionskassen også i ejendomme i udlandet via ejendomsfonde.

I 2018 har ISP via sine ejendomsinvesteringer formålet at skabe et flot tocifret afkast i procent, som primært skyldes en kombination af investeringer og salg af velbeliggende ejendomme over hele Danmark, kombineret med et solidt afkast på den udenlandske ejendomsportefølje.

Risikostyring og solvens

Risikostyring

Bestyrelsen fastlægger risikopolitikken og retningslinjerne for pensionskassens risikostyring, herunder rammerne for risikopåtagningen. Pensionskassens administration, herunder outsourcing-partneren AP Pension, overvåger, at retningslinjer og rammer overholdes således, at der til stadighed er en høj grad af sikkerhed for, at pensionskassen kan leve op til de afgivne pensionsløfter.

Pensionskassen er påvirket af forskellige risici, herunder primært finansielle risici, forsikringsmæssige risici og operationelle risici.

Finansielle risici

De finansielle risici består primært af markedsrisici, som er risikoen for tab ved ændringer i markedsværdien på aktiver og passiver (pensionshensættelserne) ved ændringer i markedsforholdene, fx ved ændringer i renteniveau, aktie- og valutakurser og/eller ejendomsværdier m.m. Hertil kommer kredit- og modpartsrisici, som dækker risikoen for tab som følge af, at modparter misligholder deres betalingsforpligtelser.

For Garanti- og Seniorordningerne, hvor der opereres med en ydelsesgaranti, er de væsentligste finansielle risici knyttet til samspillet mellem investeringsaktiverne og pensionsforpligtelserne. Risikoen består her i, om afkastet af investeringsaktiverne er tilstrækkeligt til at dække de lovede pensioner, især har renterisikoen betydning. Renterisikoen styres via investeringer i rentefølsomme aktiver (obligationer og renteafdækningsinstrumenter), der "passer" til forudsætningerne om varighed m.m. i pensionshensættelserne.

I Markedsrenteordningen, som nu udgør ca. 3/4 af hensættelserne, er risikoen overgået til medlemmerne. Der er derfor ikke de samme bindinger i forhold til afgivne pensionsløfter, hvorfor investeringspolitikken kan tilrettelægges mere frit inden for rammerne af, hvilken risikoprofil medlemmerne har valgt. I Markedsrenteordningen er der generelt en meget større vægt af risikofyldte aktiver (aktier mv.) end i Garantiordningen. Investeringerne kan derfor i højere grad indrettes på at udvælge de investeringsaktiver, som på den lange bane forventes at give medlemmerne det højeste mulige afkast under hensyntagen til risikoen.

Forsikringsmæssige risici

De forsikringsmæssige risici drejer sig primært om risikoen for tab som følge af en forøgelse i medlemmernes levetid og/eller en forøgelse i invalidehyppigheden i Garantiordningen. Pensionskassens aktuar overvåger løbende, at forudsætningerne i

hensættelsesgrundlaget afspejler udviklingen i pensionskassen. Den konstaterede og forventede fremtidige stigning i levealderen indgår i pensionskassens risikostyring og opgørelse af solvenskapitalkravet.

Operationelle risici

Operationelle risici vedrører risikoen for tab som følge af fejl i it-systemer, utilstrækkelige eller fejlagtige procedurer, juridiske tvister eller bedrageri mv. Da hovedparten af administrationen er outsourcet, har pensionskassen i aftalerne bl.a. betinget sig, at der føres kontroller, at der er etableret funktionsadskillelse, og at der rapporteres til pensionskassen.

Investeringsgrupper

Finanstilsynet kræver, at pensionskassen i sin risikostyring og aktuarmæssige opgørelser opdeler pensionerne i Garantiordningen efter den grundlagsrente, ordningen gennemsnitligt har, hvilket afhænger af, hvornår medlemmet er optaget i pensionskassen. ISP har således fire underliggende grupper i Garantiordningen med hver deres sæt investeringer således, at risikoen bedre kan styres og tilpasses. Tilsvarende er Markedsrenteordningens investeringer opdelt efter aktieandelen Lav, Mellem og Høj.

Solvens

Pensionskassen opgør solvenskapitalkravet som angivet i Finanstilsynets standardmodel, hvor hensættelserne opgøres med den volatilitetsjusterede rentekurve.

Kapitalgrundlag og solvenskapitalkrav har udviklet sig således:

Mio. kr.	Kapitalgrundlag	Solvenskapitalkrav	Solvensdækning
2018	871	338	258 %
2017	843	352	239 %
2016	962	294	327 %
2015	965	417	232 %
2014	914	227	403 %

Solvenskapitalkravet ved udgangen af 2018 er i niveau med solvenskapitalkravet ved udgangen af 2017.

For følsomhedsoplysninger henvises til Rapport om solvens og finansiell situation (SFCR), som kan findes på Pensionskassens hjemmeside (<https://www.isp.dk/Om-ISP/Aarsrapport>)

Honorar, øvrige hverv og vurdering af revisionsudvalgsformandens kompetencer

Honorar til bestyrelse og direktion

Oplysninger om bestyrelsens honorar og løn til direktør fremgår af note 13 i regnskabet.

Honorar til bestyrelsen er på generalforsamlingen i 2018 fastsat til:

Formand for bestyrelsen: 240.000 kr.

Næstformand for bestyrelsen: 120.000 kr.

Bestyrelsesmedlemmer: 100.000 kr.

Formand for revisionsudvalget (i alt): 140.000 kr.

Bestyrelsens øvrige hverv

Bestyrelsens medlemmer har ved udgangen af 2018 følgende andre hverv:

Lars Bytoft (formand)

Direktør i Bytoft Consulting ApS.

Direktør i CAV Invest.

Repræsentantskabsmedlem af Tryghedsgruppen.

Næstformand i Velkommen A/S

Michael Herold

Bestyrelsesmedlem i IDA og Berg Niensens studie- og støttefond.

Repræsentantskabsmedlem af Akademikernes repræsentantskab.

Lisa Frost Sørensen (revisionsudvalgsformand)

Bankdirektør i Jutlander Bank A/S.

Peter Kjær Østergaard

Finansdirektør i PenSam

Bestyrelsesmedlem af Kapitalforeningen PenSam Invest.

Administrationens øvrige hverv

Bestyrelsen har godkendt, at pensionskassens direktør og ansvarshavende aktuar har følgende øvrige hverv:

Direktør Karin Elbæk Nielsen

Bestyrelsesmedlem i Core German Residential II

Ansvarshavende aktuar Søren Andersen

Direktør i FPension ApS og AndWas A/S

Bestyrelsesmedlem i Ress Life Investment A/S og AndWas III ApS.

Revisionsudvalg

Bestyrelsen vurderer, at formanden for revisionsudvalget, Lisa Frost Sørensen, er uafhængig, og at Lisa Frost Sørensen, der er uddannet statsautoriseret revisor og ansat som bankdirektør i Jutlander Bank A/S, der aflægger regnskab efter lov om finansiel virksomhed, opfylder de krav, som lovgivningen kræver for at kunne bestride posten som det særlige regnskabs- og revisionskyndige medlem af bestyrelsen.

Lønpolitik

Lønpolitik

Lønpolitikken skal ifølge lov om finansiel virksomhed godkendes af generalforsamlingen og offentliggøres på pensionskassens hjemmeside.

Link til lønpolitik:

<http://www.isp.dk/Om-ISP/Organisation/Loenpolitik>.

Samfundsansvar

Politik

ISP er opmærksom på det ansvar, der er forbundet med at varetage medlemmernes opsparing. Det betyder, at ISP anerkender, at pensionskassen har et ansvar for at sikre et så godt afkast til medlemmerne som muligt, men også at investeringerne sker ansvarligt og understøtter en bæredygtig udvikling. Af samme grund har ISP i 2018 opdateret sin politik for ansvarlige investeringer.

Politik for ansvarlige investeringer findes på www.isp.dk/Investering/Ansvarlige-investeringer.

Kernen i ISP's politik for ansvarlige investeringer er baseret på veldefinerede og anerkendte internationale principper omkring menneskerettigheder, korruption og miljø.

Politikken for ansvarlige investeringer tager udgangspunkt i FN's Global Compact og følger desuden OECD's retningslinjer for ansvarlige investeringer. De 10 principper som er defineret i FN's Global Compact, vedrører menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, miljø og antikorrupition, og de støtter dermed op om FN's 17 verdensmål for en bæredygtig udvikling.

Som følge af dette støtter ISP hensigten i den såkaldte "Paris-aftale", som blev indgået på COP21 topmødet i Paris i december 2015, og som har til mål at begrænse den globale opvarmning til under to grader. På den måde er klimahensyn indarbejdet i ISP's investeringsproces. På samme måde følger ISP Danmarks officielle politik over for lande og selskaber, hvilket betyder, at hvis den danske stat vedtager sanktioner mod specifikke lande eller selskaber, følger ISP den danske stats sanktioner.

ISP har valgt at tilslutte sig Komiteen for god selskabsledelses 7 anbefalinger for aktivt ejerskab og offentliggøre en redegørelse, hvordan ISP opfylder de 7 anbefalinger. Redegørelsen kan findes på ISP's hjemmeside.

ISP er medlem af DANSIF, som er et forum for aktører med væsentlig interesse for ansvarlige investeringer.

Kønspolitik

ISP's bestyrelse besluttede i 2017 at arbejde hen mod et måltal om, at 25 procent af de generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer i 2025 udgøres af det underrepræsenterede køn, hvilket betyder, at der sigtes mod senest i 2025 at have et generalforsamlingsvalgt kvindeligt bestyrelsesmedlem.

Ved udgangen af 2018 var det ene af de fire generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer en kvinde.

Måltallet er således opfyldt. Der har i 2018 været valg til bestyrelsen, hvor Michael Herold blev genvalgt og Lisa Frost Sørensen opnåede nyvalg.

ISP er endvidere indmeldt i PRI, som er en uafhængig organisation af investorer, der arbejder med og for ansvarlige investeringer. PRI er støttet af FN, men er ikke en del af FN.

ISP har indgået et samarbejde med den internationale og uafhængige rådgiver ISS-Ethix, som er specialiseret i ansvarlige investeringer, med henblik på at sikre, at ISP efterlever politikken for ansvarlige investeringer.

Gennem samarbejdet med ISS-Ethix er ISP i stand til at monitorere, i hvor høj grad selskaberne i investeringsporteføljen følger ISP's politik for ansvarlige investeringer. Involveringen i porteføljeselskabernes tilgang til disse hensyn sikres gennem aktivt ejerskab, der i varetages i et samarbejde mellem ISP og vores rådgiver ISS-Ethix.

ISP's arbejde med ansvarlige investeringer har således medført dialog med virksomheder, der ikke overholder de 10 FN Global Compact principper og dermed en påvirkning af adfærd. Såfremt dialog er virkningsløs sættes den pågældende virksomhed på ISP's negativliste, og investeringer i virksomheden søges afhændet. Det er bestyrelsens forventning at øge arbejdet omkring ansvarlige investeringer i de kommende år.

IDA har udpeget Finn Rosendal Larsen som bestyrelsesmedlem, og bestyrelsen har udpeget Peter Kjær Østergaard som bestyrelsesmedlem. Bestyrelsen består således af fem mænd og én kvinde. Andelen af kvinder blandt medlemmerne i pensionskassen udgør ca. 20 procent.

Bestyrelsen har endvidere fravalgt at fastlægge en kønspolitik for at øge andelen af det underrepræsenterede køn i pensionskassens øvrige ledelsesniveauer, hvilket pensionskassen kan gøre, når der er færre end 50 ansatte.

Ledelsespåtegning

Bestyrelse og direktion har dags dato behandlet og godkendt årsrapporten for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018 for Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører.

Årsrapporten er aflagt i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2018 samt af

resultatet af pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018.

Ledelsesberetningen indeholder efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for udviklingen i pensionskassens aktiviteter og økonomiske forhold samt en beskrivelse af væsentligste risici og usikkerhedsfaktorer, som pensionskassen står over for.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

København, den 20. marts 2019

Direktion

Karin Elbæk Nielsen

Bestyrelse

Lars Bytoft
(formand)

Lars Kehlet Nørskov
(næstformand)

Lisa Frost
Sørensen

Michael Herold

Finn Rosendal
Larsen

Peter Kjær
Østergaard

Den uafhængige revisors revisionspåtegning

Til medlemmerne af Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører

Konklusion

Vi har revideret årsregnskabet for Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018, der omfatter resultatopgørelse, totalindkomstopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter, herunder anvendt regnskabspraksis. Årsregnskabet udarbejdes efter lov om finansiel virksomhed.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2018 samt af resultatet af pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018 i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed.

Vores konklusion er konsistent med vores revisionsprotokollat til revisionsudvalget og bestyrelsen.

Grundlag for konklusion

Vi har udført vores revision i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark. Vores ansvar ifølge disse standarder og krav er nærmere beskrevet i revisionspåtegningens afsnit "Revisors ansvar for revisionen af årsregnskabet". Vi er uafhængige af pensionskassen i overensstemmelse med internationale etiske regler for revisorer (IESBA's Etiske regler) og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, ligesom vi har opfyldt vores øvrige etiske forpligtelser i henhold til disse regler og krav. Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Efter vores bedste overbevisning er der ikke udført forbudte ikke-revisionsydelser som omhandlet i artikel 5, stk. 1, i forordning (EU) nr. 537/2014.

Vi blev første gang valgt som revisorer for Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører før 1995. Vi er genvalgt årligt ved generalforsamlingsbeslutning i en samlet sammenhængende opgaveperiode på mere end 24 år frem til og med regnskabsåret 2018.

Centrale forhold ved revisionen

Centrale forhold ved revisionen er de forhold, der efter vores faglige vurdering var mest betydelige ved vores revision af årsregnskabet for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018. Disse forhold blev behandlet som led i vores revision af årsregnskabet som helhed og udformningen af vores konklusion herom. Vi afgiver ikke nogen særskilt konklusion om disse forhold.

Hensættelser til pensionsaftaler

Centralt forhold

Hensættelser til pensionsaftaler udgør 15.282.567 t.kr. pr. 31. december 2018 (2017: 15.849.926 t.kr.).

Ledelsens opgørelse af hensættelser til pensionsaftaler involverer komplekse metoder samt ledelsesmæssige skøn og forudsætninger. Ændringer i metoder og forudsætninger kan medføre væsentlig påvirkning på størrelsen af hensættelserne til pensionsaftaler. Revision af hensættelse til pensionsaftaler er derfor et centralt forhold ved revisionen.

Opgørelse af hensættelser til pensionsaftaler er afhængig af nøjagtige og fuldstændige data samt forudsætninger vedrørende fremtidige begivenheder, komplekse metoder og aktuar-modeller.

De væsentligste ledelsesmæssige skøn og forudsætninger omfatter:

- Fastsættelse og opdatering af levetidsforudsætninger samt invaliditetshyppighed
- Opdatering af genkøbs og fripolice intensiteter
- Opgørelse af risikomargin.

Ledelsen har nærmere beskrevet principper og forudsætninger for opgørelse af hensættelser til pensionsaftaler i anvendt regnskabspraksis samt note 9 og 10.

Revision af det centrale forhold

Vi har gennemgået målingen af hensættelser til pensionsaftaler, der er opgjort af ledelsen og pensionskassens ansvarshavende aktuar.

Vores revisionshandling, hvori vi har inddraget Deloitte's internationalt kvalificerede aktuarer, har omfattet følgende:

- Vurdering og test af nøglekontroller ved opgørelse af hensættelser til pensionsaftaler, herunder kontroller i de aktuarmæssige modeller og ved fastsættelse af skøn og forudsætninger
- Vurdering af væsentlige ledelsesmæssige skøn og forudsætninger i forhold til aktuarmæssige standarder, metoder, historiske data og tendenser

- Vurdering af anvendte metoder og modeller i forhold til almindeligt accepterede aktuarmæssige standarder
- Test af de anvendte aktuarmæssige metoder og modeller, herunder test af fuldstændighed og nøjagtighed i anvendte data
- Afstemning af retrospektiv hensættelse og analyse i udviklingen, herunder gennemgang af risiko-, rente-, og omkostningsresultater
- Gennemgang af aktuarens rapport til bestyrelsen.

Ledelsens ansvar for årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser for nødvendig for at udarbejde et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Ved udarbejdelsen af årsregnskabet er ledelsen ansvarlig for at vurdere pensionskassens evne til at fortsætte driften, at oplyse om forhold vedrørende fortsat drift, hvor dette er relevant, samt at udarbejde årsregnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift, medmindre ledelsen enten har til hensigt at likvidere pensionskassen, indstille driften eller ikke har andet realistisk alternativ end at gøre dette.

Revisors ansvar for revisionen af årsregnskabet

Vores mål er at opnå høj grad af sikkerhed for, om årsregnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, og at afgive en revisionspåtegning med en konklusion. Høj grad af sikkerhed er et højt niveau af sikkerhed, men er ikke en garanti for, at en revision, der udføres i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, altid vil afdække væsentlig fejlinformation, når sådan findes. Fejlinformation kan opstå som følge af besvigelser eller fejl og kan betragtes som væsentlige, hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller samlet har indflydelse på de økonomiske beslutninger, som regnskabsbrugerne træffer på grundlag af årsregnskabet.

Som led i en revision, der udføres i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, foretager vi faglige vurderinger og opretholder professionel skepsis under revisionen. Herudover:

- Identificerer og vurderer vi risikoen for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, udformer og udfører revisionshandlinger som reaktion på disse risici samt opnår revisionsbevis, der er tilstrækkeligt og egnet til at danne grundlag for vores konklusion. Risikoen for ikke at opdage væsentlig fejlinformation forårsaget af besvigelser er højere end ved væsentlig fejlinformation forårsaget af fejl, idet besvigelser kan omfatte sammensværgelser, dokumentfalsk, bevidste udledelser, vildledning eller tilsidesættelse af intern kontrol.
- Opnår vi forståelse af den interne kontrol med relevans for revisionen for at kunne udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke for at kunne udtrykke en konklusion om effektiviteten af pensionskassens interne kontrol.
- Tager vi stilling til, om den regnskabspraksis, som er anvendt af ledelsen, er passende, samt om de regnskabsmæssige skøn og tilknyttede oplysninger, som ledelsen har udarbejdet, er rimelige.
- Konkluderer vi, om ledelsens udarbejdelse af årsregnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift er passende, samt om der på grundlag af det opnåede revisionsbevis er væsentlig usikkerhed forbundet med begivenheder eller forhold, der kan skabe betydelig tvivl om pensionskassens evne til at fortsætte driften. Hvis vi konkluderer, at der er en væsentlig usikkerhed, skal vi i vores revisionspåtegning gøre opmærksom på oplysninger herom i årsregnskabet eller, hvis sådanne oplysninger ikke er tilstrækkelige, modificere vores konklusion. Vores konklusioner er baseret på det revisionsbevis, der er opnået frem til datoen for vores revisionspåtegning. Fremtidige begivenheder eller forhold kan dog medføre, at pensionskassen ikke længere kan fortsætte driften.
- Tager vi stilling til den samlede præsentation, struktur og indhold af årsregnskabet, herunder noteoplysningerne, samt om årsregnskabet afspejler de underliggende transaktioner og begivenheder på en sådan måde, at der gives et retvisende billede heraf.

Vi kommunikerer med den øverste ledelse om bl.a. det planlagte omfang og den tidsmæssige placering af revisionen samt betydelige revisionsmæssige observationer, herunder eventuelle betydelige mangler i intern kontrol, som vi identificerer under revisionen.

Vi afgiver også en udtalelse til den øverste ledelse om, at vi har opfyldt relevante etiske krav vedrørende uafhængighed, og oplyser den om alle relationer og andre forhold, der med rimelighed kan tænkes at påvirke vores uafhængighed og, hvor dette er relevant, tilhørende sikkerhedsforanstaltninger.

Med udgangspunkt i de forhold, der er kommunikeret til den øverste ledelse, fastslår vi, hvilke forhold der var mest betydelige ved revisionen af årsregnskabet for den aktuelle periode og dermed er centrale forhold ved revisionen. Vi beskriver disse forhold i vores revisionspåtegning, medmindre lov eller øvrig regulering udelukker, at forholdet offentliggøres, eller i de yderst sjældne tilfælde, hvor vi fastslår, at forholdet ikke skal kommunikeres i vores revisionspåtegning, fordi de negative konsekvenser heraf med rimelighed ville kunne forventes at veje tungere end de fordele den offentlige interesse har af sådan kommunikation.

Udtalelse om ledelsesberetningen

Ledelsen er ansvarlig for ledelsesberetningen. Vores konklusion om årsregnskabet omfatter ikke ledelsesberetningen, og vi udtrykker ingen form for

konklusion med sikkerhed om ledelsesberetningen.

I tilknytning til vores revision af årsregnskabet er det vores ansvar at læse ledelsesberetningen og i den forbindelse overveje, om ledelsesberetningen er væsentligt inkonsistent med årsregnskabet eller om vores viden opnået ved revisionen eller på anden måde synes at indeholde væsentlig fejlinformation.

Vores ansvar er derudover at overveje, om ledelsesberetningen indeholder krævede oplysninger i henhold til lov om finansiel virksomhed.

Baseret på det udførte arbejde er det vores opfattelse, at ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet og er udarbejdet i overensstemmelse med kravene i lov om finansiel virksomhed. Vi har ikke fundet væsentlig fejlinformation i ledelsesberetningen.

København, den 20. marts 2019

Deloitte

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
CVR-nr. 33 96 35 56

Jens Ringbæk
statsautoriseret revisor
MNE-nr. mne27735

Morten Jarlbo
statsautoriseret revisor
MNE-nr. mne33247

Resultat- og totalindkomstopgørelse

Note Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.

2018

2017

Resultatopgørelse

2	Medlemsbidrag	396.736	379.198
	Afgivne forsikringspræmier	-120	-323
	Medlemsbidrag f.e.r., i alt	396.616	378.875
	Indtægter fra associerede virksomheder	50.661	21.677
	Indtægter af investeringsejendomme	0	-20
	Renteindtægter og udbytter mv.	327.099	800.541
3	Kursreguleringer	-425.452	126.090
	Renteudgifter	-114	179
	Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed	-52.797	-33.346
	Investeringsafkast før pensionsafkastskat	-100.603	915.121
4	Pensionsafkastskat	19.218	-136.148
	Investeringsafkast efter pensionsafkastskat	-81.385	778.973
5	Udbetalte pensionsydelse	-832.393	-798.413
	Pensionsydelse f.e.r., i alt	-832.393	-798.413
	Ændring i pensionshensættelse	567.359	-470.919
	Ændring i pensionshensættelse f.e.r., i alt	567.359	-470.919
	Administrationsomkostninger	-29.246	-14.532
	Overført investeringsafkast	8.062	-15.866
	PENSIONSTEKNISK RESULTAT	29.013	-141.882
	Egenkapitalens investeringsafkast	-8.315	2.771
	RESULTAT FØR SKAT	20.698	-139.111
	Pensionsafkastskat af egenkapitalens investeringsafkast	253	13.096
	ÅRETS RESULTAT	20.951	-126.015
	Fordeling af årets resultat		
	Overført til overført overskud	20.951	-126.015
	I alt	20.951	-126.015
	Totalindkomstopgørelse		
	Årets resultat	20.951	-126.015
	Anden totalindkomst	0	0
	ÅRETS TOTALINDKOMST	20.951	-126.015

Balance pr. 31. december

Note		2018	2017
Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.			
Aktiver			
6	It-programmer	2.208	9.646
	IMMATERIELLE AKTIVER, I ALT	2.208	9.646
7	Kapitalandele i associerede virksomheder	33.762	2.714
	Investeringer i tilknyttede og associerede virksomheder, i alt	33.762	2.714
	Kapitalandele	270.385	155.606
	Investeringsforeningsandele	17.840	71.844
	Obligationer	3.518.062	3.642.110
	Andre udlån	1.851	1.659
18	Øvrige (afledte finansielle instrumenter)	156.712	144.510
	Andre finansielle investeringsaktiver, i alt	3.964.850	4.015.729
	INVESTERINGSAKTIVER, I ALT	3.998.612	4.018.443
8	INVESTERINGSAKTIVER TILKNYTTET MARKEDSRENTEPRODUKTER	12.125.491	12.811.172
	Tilgodehavender hos medlemmer	18.267	8.927
	Andre tilgodehavender	4.845	3.546
	TILGODEHAVENDER, I ALT	23.112	12.473
	Tilgodehavende pensionsafkastskat	91.420	50.446
	Likvide beholdninger	74.625	40.690
	ANDRE AKTIVER, I ALT	166.045	91.136
	Tilgodehavende renter	34.870	37.348
	Andre periodeafgrænsningsposter	44.563	55.905
	PERIODEAFGRÆNSNINGSPOSTER, I ALT	79.433	93.253
	AKTIVER, I ALT	16.394.901	17.036.123

Balance pr. 31. december

Note Alle beløb er anført i hele 1.000 kr. 2018 2017

Passiver			
	Overført overskud	873.478	852.527
	EGENKAPITAL, I ALT	873.478	852.527
9	Pensionshensættelser, gennemsnitsrente	3.148.675	3.178.188
10	Pensionshensættelser, markedsrente (Markedsrente- og Seniorordning)	12.133.892	12.671.738
	HENSÆTTELSER TIL PENSIONSÅFTALER, I ALT	15.282.567	15.849.926
	Gæld til medlemmer	1.349	412
	Gæld på afledte finansielle instrumenter	24.126	22.077
	Gæld til kreditinstitutter	176.819	149.890
	Skyldig pensionsafkastskat	12.294	158.113
	Anden gæld	24.268	3.178
	GÆLD, I ALT	238.856	333.670
	PASSIVER, I ALT	16.394.901	17.036.123

- 11 Sikkerhedsstillelser
- 12 Eventualaktiver og -forpligtelser
- 13 Personaleomkostninger, nærtstående parter og revisionshonorar
- 14 Bestyrelsens og direktionens ledelseshverv
- 15 Specifikation af aktiver i gennemsnitsrenteprodukter og disses afkast
- 16 Specifikation af aktiver i markedsrenteprodukter og disses afkast
- 17 Oplysninger om de 10 største aktieplaceringer
- 18 Finansielle derivater pr. 31. december 2018
- 19 Femårsoversigt
- 20 Risikoplysninger

Egenkapitaloppgørelse og fordeling af resultat

Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.	2018	2017
Egenkapitaloppgørelse		
Overført overskud 1. januar	852.527	978.542
Årets resultat	20.951	-126.015
EGENKAPITAL, I ALT	873.478	852.527
Kapitalgrundlag		
Egenkapital	873.478	852.527
Immaterielle aktiver	-2.208	-9.646
Kapitalgrundlag i solvensbalancen	871.270	842.881
Fordeling af resultat		
Realiseret resultat		
Årets resultat ifølge resultatopgørelsen	20.951	-126.015
Pensionsafkastskat	-19.218	136.148
Forrentning af egenkapitalen	8.315	-2.771
Resultat af forsikringer uden for kontribution	32.401	-96.010
Årets tilskrevne bonus	-7.938	3.461
Ændring i kollektivt bonuspotentiale	-1.543	-14.315
Ekstraordinær korrektion af bidrag/ydelser	-14.694	0
Ekstraordinær kompensation til invalidepensionister	0	15.702
Realiseret resultat før pensionsafkastskat	18.274	-83.800
Medlemmernes andel (før pensionsafkastskat)		
Medlemmernes andel af pensionsafkastskat	10.170	17.892
Årets tilskrevne bonus	-7.938	3.461
Ændring i kollektivt bonuspotentiale	-1.543	-14.315
	689	7.038
Egenkapitalens andel (før pensionsafkastskat)		
Risikoforrentning	22.518	3.183
Dækning af tab	-78	-9.722
Overført fra skyggekonti	39.039	0
Tab overført til udlægskonti som følge af nye regnskabsprincipper pr. 1. januar 2016	-43.894	-84.299
	17.585	-90.838
Opsparet til senere forrentning af egenkapitalen (skygge- og udlægskonti)		
Skyggekonti 1. januar	254.500	424.166
Eftergivet som følge af omvalg	0	-32.131
Andel af årets resultat	-39.039	0
Nedskrivning som følge af overgangsregel	-67.003	-137.535
Skyggekonti 31. december	148.458	254.500
Udlægskonti 1. januar	175.677	98.855
Eftergivet som følge af omvalg	0	-7.477
Udlæg i året - korrigeret for risikoforrentning	43.894	84.299
Udlægskonti 31. december	219.571	175.677
Principperne for fordeling af det realiserede resultat og opgørelse af skyggekonti og udlægskonti er nærmere beskrevet i anvendt regnskabspraksis, jf. note 1.		

Noter til regnskabet

Note 1. Anvendt regnskabspraksis

Generelt

Årsrapporten er aflagt i overensstemmelse med reglerne i lov om finansiel virksomhed samt Finanstilsynets bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser.

Finanstilsynet har udstedt en ændringsbekendtgørelse til bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser, gældende fra 1. januar 2019. Pensionskassen har afledt heraf valgt at førtidsimplementere enkelte ændringer til oplysningskravene i årsrapporten. Den anvendte regnskabspraksis er uændret i forhold til 2017.

Der er i juni 2018 ved opgørelsen af hensættelserne identificeret en fejl i anvendelsen af dødelighedsparametrene for mænd i aldersgruppen 80-100 år ved opgørelsen af nutidsværdien af de forventede betalingsstrømme pr. 31. december 2017. Fejlen påvirker ikke medlemmernes ordninger, men har alene regnskabsmæssig effekt.

En korrekt anvendelse af parametrene resulterer i en stigning i hensættelserne pr. 31. december 2017 på i alt 32,3 mio. kr., hvoraf effekten for Garantordningen udgør 31,7 mio. kr., og effekten for Seniorordningen udgør 0,6 mio. kr. Ændringen har ikke effekt for gruppeliv og Markedsrenteordningen. Ændringen har direkte effekt på årets resultat 2017, og går således direkte på egenkapitalen.

Fejlen har en afledt effekt på solvensdækningen pr. 31. december 2017, som falder fra 263 procent til 239 procent som følge af, at solvenskapitalkravet stiger med 18,9 mio. kr., og kapitalgrundlaget falder med 32,3 mio. kr. Minimumskapitalkravet stiger endvidere fra 150,1 mio. kr. til 158,6 mio. kr.

Henset til beløbets størrelse og at der er tale om en objektiv fejl, anses fejlen som en væsentlig fejl iht. regnskabsbekendtgørelsens § 86, og alle berørte poster, herunder sammenligningstal og fem-årsoversigter, er korrigeret og er medtaget, som om der ikke havde været en fejl.

Pensionskassen har endvidere den 24. januar 2019 offentliggjort supplerende/korrigerende information til årsrapporten 2017.

Generelt om indregning og måling

Aktiver indregnes i balancen, når det som følge af en tidligere begivenhed er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde pensionskassen, og aktivets værdi kan måles pålideligt.

Forpligtelser indregnes i balancen, når pensionskassen som følge af en tidligere begivenhed har en retlig eller faktisk forpligtelse, og det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil fragå pensionskassen, og forpligtelsens værdi kan måles pålideligt.

Ved første indregning måles aktiver og forpligtelser til kostpris. Måling efter første indregning sker som beskrevet for hver enkelt regnskabspost nedenfor.

Ved indregning og måling tages hensyn til forudsigelige risici og tab, der fremkommer, inden årsrapporten aflægges, og som be- eller afkræfter forhold, der eksisterede på balancedagen.

I resultatopgørelsen indregnes indtægter i takt med, at de indtjenes, mens omkostninger indregnes med de beløb, der vedrører regnskabsåret.

Regnskabsmæssige vurderinger og skøn

Udarbejdelsen af årsregnskabet forudsætter, at ledelsen foretager en række skøn og vurderinger omkring fremtidige forhold, der har væsentlig indflydelse på den regnskabsmæssige værdi af aktiver og forpligtelser. Områderne med væsentligste effekter af skøn og vurderinger er:

- Forpligtelser vedrørende forsikringskontrakter
- Dagsværdi af unoterede finansielle instrumenter, herunder derivater.

De anvendte skøn og vurderinger er baseret på forudsætninger, som ledelsen anser for forsvarlige, men som i sagens natur er usikre og uforudsigelige, ligesom uventede fremtidige begivenheder eller omstændigheder kan opstå. Disse skøn og vurderinger er derfor naturligt vanskelige og dermed forbundet med usikkerhed selv i perioder med stabile økonomiske forhold. Andre vil kunne komme frem til andre skøn.

Ændring i regnskabsmæssige skøn

Den årlige opdatering af levetidsforudsætninger og genkøbs- og fripoliceintensiteter øgede den akkumulerede værdiregulering med 38 mio. kr. for bestanden opgjort pr. 31. december 2018. Stigningen skyldes hovedsageligt opdatering af levetidsforudsætninger samt genkøbsintensiteter, da opdatering af fripoliceintensiteter har ringe effekt. Opdateringen af levetidsforudsætninger inklusive ændringen på de fremtidige levetidsforbedringer medførte en

stigning på 13 mio. kr., mens opdateringen af genkøbsintensiteter medførte en stigning på 25 mio. kr.

For Seniorordningen anvendes ligeledes ISP's modeldødelighed inklusive fremtidige levetidsforbedringer baseret på 20 års data ved opgørelsen af pensionshensættelsen.

Resultatopgørelsen

Omregning af transaktioner i fremmed valuta

Alle balanceposter i fremmed valuta omregnes til danske kroner efter balancedagens valutakurs. Transaktioner i årets løb omregnes til transaktionsdagens valutakurs.

Medlemsbidrag for egen regning

Medlemsbidrag for egen regning udgøres af årets forfaldne bidrag og indskud modregnet arbejds-markedsbidrag samt fradrag af de til genforsikringen afgivne præmier.

Investeringsafkast

Indtægter fra associerede virksomheder omfatter afkast fra investeringer, hvori pensionskassens ejerandel udgør mellem 20 procent og 50 procent af stemmerettighederne, og således udøver en betydelig men ikke bestemmende indflydelse.

Indtægter af investeringsejendomme omfatter ejendommenes driftsresultat eksklusiv renteudgifter og værdireguleringer, som opføres under de dertil bestemte poster.

Renteindtægter og udbytter mv. indeholder renter af obligationer, udlån og tilgodehavender. I regnskabsposten indgår herudover udbytte fra aktier og investeringsforeningsandele.

Kursreguleringer omfatter såvel realiserede som urealiserede gevinster og tab inklusive valutakursregulering af investeringsaktiver bortset fra associerede virksomheder.

Renteudgifter indeholder renter af lån og anden gæld.

Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed indeholder ud over direkte omkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed, tillige en andel af de samlede administrationsomkostninger, som direkte kan henføres til handel med og administration af investeringsaktiverne. Den andel af pensionskassens administrationsomkostninger, som ikke umiddelbart kan henføres til enten investeringsvirksomheden eller pensionskassen, er fordelt efter en af bestyrelsen fastsat fordelingsnøgle.

Pensionsafkastskat (PAL)

Pensionsafkastskat dækker dels individuel PAL, som beregnes af kundernes løbende rentetilskrivning og omvalgsbonus, dels institut-PAL, som beregnes af det samlede formueafkast reguleret for det individuelle PAL-grundlag.

Ændring i pensionshensættelser for egen regning

Ændring i pensionshensættelser omfatter årets ændring i pensionshensættelser for såvel gennemsnitsrenteprodukter (inklusive kollektiv bonuspotentialer) som markedsrenteprodukter for egen regning.

Ændring i fortjenstmargen

Ændring i fortjenstmargen omfatter årets ændring i fortjenstmargen.

Administrationsomkostninger

Administrationsomkostninger omfatter de periodiserede omkostninger vedrørende regnskabsåret, som ikke kan henføres til administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed, herunder afgifter til offentlige myndigheder samt årets afskrivninger på immaterielle anlægsaktiver.

Overført investeringsafkast

Overført investeringsafkast omfatter egenkapitalens andel af investeringsafkastet.

Fordeling af resultat

ISP's overskudspolitik er anmeldt til Finanstilsynet. Egenkapitalen opnår et afkast, der svarer til afkastet på de udskilte aktiver. Det resterende afkast efter indhentning af skyggekonti til egenkapitalen fordeles til medlemmerne, herunder ved hensættelse til kollektive bonuspotentialer. Herefter hentes egenkapitalens risikoforrentning og indhentning af udlægskonti i kollektiv bonuspotentialer.

I henhold til Finanstilsynets kontributionsbekendtgørelse, skal pensionsordninger i garantibestande inddeles i grupper med ensartede karakteristika som fx tegningsrente. I pensionskassen er pensionsordningerne inddelt i fire rentegrupper, to risikogrupper og én fælles omkostningsgruppe. Det realiserede resultat opgøres og disponeres herefter for kontributionsgrupperne hver for sig.

Inden for hver rentegruppe dækkes et eventuelt negativt realiseret resultat først af gruppens kollektive bonuspotentialer, dernæst af gruppens individuelle bonuspotentialer og fortjenstmargen og til sidst af egenkapitalen. Eventuelle tab på risiko- og omkostningsgrupper, der ikke kan dækkes af kollektive bonuspotentialer, dækkes af egenkapitalen.

Tab, som på den måde dækkes af egenkapitalen, overføres til såkaldte udlægskonti, og kan efterføl-

gende tilskrives egenkapitalen igen, når den enkelte kontributionsgruppes kollektive bonuspotentiale giver mulighed for det.

Den samlede fordeling af årets realiserede resultat, samt størrelsen af de akkumulerede udlægs- og skyggekonti fremgår af side 21.

Der er to typer af konti med egenkapitalens tilgodehavender. Skyggekonti, som er opbygget før 1. januar 2016, og som skal indhentes/afskrives inden 31. december 2020, samt udlægskonti, som er opstået efter 1. januar 2016.

Balancen

Immaterielle anlægsaktiver

Herunder aktiveres it-programmer til kostpris, der omfatter de omkostninger, som er medgået til at kunne ibrugtage it-programmerne. Kostprisen afskrives lineært over den forventede brugstid

Medlemssystem	3-10 år
Solvensmodel	4 år
e-Boks	2 år

Omkostninger til vedligeholdelse af it-programmer udgiftsføres løbende.

Kapitalandele i associerede virksomheder

Associerede virksomheder er virksomheder, som pensionskassen har en varig tilknytning til, og hvori pensionskassen ejer kapitalandele med mellem 20 procent og 50 procent af stemmerettighederne, og således udøver en betydelig men ikke bestemmende indflydelse.

Kapitalandele i associerede virksomheder måles til den forholdsmæssige regnskabsmæssige indre værdi i de associerede virksomheder, opgjort ud fra pensionskassens regnskabsprincipper.

Andre finansielle investeringsaktiver

Køb og salg af andre finansielle investeringsaktiver indregnes i balancen på handelsdatoen, og samtidig indregnes en forpligtelse henholdsvis et tilgodehavende svarende til den aftalte pris. Forpligtelsen/tilgodehavendet ophører med indregning på afregningsdatoen.

Børsnoterede finansielle aktiver måles til dagsværdi på balancedagen. Dagsværdien af udtrukne børsnoterede obligationer måles til nutidsværdien af udtrækningsbeløbet.

Unoterede finansielle aktiver måles til dagsværdi ud fra almindeligt anerkendte værdiansættelsesmetoder.

Afledte finansielle instrumenter værdiansættes ligeledes til dagsværdien på balancedagen. Afledte finansielle instrumenter, som er erhvervet til afdæk-

ning af tabsrisikoen på bestemte investeringsaktiver, indregnes i balancen sammen med disse investeringsaktiver. Andre afledte finansielle instrumenter, fx rentederivater, opføres i regnskabsposten "Øvrige (afledte finansielle instrumenter)" under investeringsaktiver. Er dagsværdien af afledte finansielle instrumenter negativ, indregnes værdien af disse under posten "Gæld på afledte finansielle instrumenter" under passiverne.

Ægte salgs- og tilbagekøbsforretninger (reporforretninger) behandles som lån mod sikkerhed.

Finansielle forpligtelser modregnes i de finansielle investeringsaktiver i det omfang, der er modregningsret.

Oplysning om kurser mv., der fremkommer efter regnskabsafslutningen, vil alene blive medtaget, såfremt disse er væsentlige for vurderingen af årsregnskabet.

Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter

Køb og salg af investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter indregnes i balancen på handelsdatoen og samtidig indregnes en forpligtelse, henholdsvis et tilgodehavende svarende til den aftalte pris. Forpligtelsen/tilgodehavendet ophører med indregning på afregningsdatoen.

Børsnoterede investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter måles til dagsværdi på balancedagen. Dagsværdien af udtrukne børsnoterede obligationer måles til nutidsværdien af udtrækningsbeløbet.

Unoterede finansielle aktiver måles til dagsværdi ud fra almindeligt anerkendte værdiansættelsesmetoder.

Tilgodehavender

Tilgodehavender måles til amortiseret kostpris, der sædvanligvis svarer til nominel værdi, med fradrag af nedskrivninger til imødegåelse af forventede tab.

Pensionshensættelser

Pensionshensættelserne opdeles i gennemsnitsrenteprodukter og markedsrenteprodukter.

Pensionshensættelserne opgøres i overensstemmelse med regler anmeldt til Finanstilsynet og opdeles i garanterede ydelser, individuelle bonuspotentialer og kollektive bonuspotentialer for forsikringsklasse I. For forsikringsklasse III består pensionshensættelsen af garanterede ydelser og individuelle bonuspotentialer.

Pensionshensættelser før udskillelse af fortjenstmargen opgøres for hver kontrakt på baggrund af det aktuelle renteniveau. Der anvendes rentekurven med volatilitetsjustering offentliggjort af

EIOPA. I rentestrukturen indregnes en reduktion som følge af pensionsafkastskat.

I pensionshensættelserne er indregnet en risikomargen, som er det beløb, pensionskassen forventeligt vil skulle betale en anden forsikringsvirksomhed for, at denne vil overtage risikoen for, at omkostningerne ved at afvikle virksomhedens bestand af forsikringer afviger fra den opgjorte nutidsværdi af de forventede betalingsstrømme.

Risikomargen opgøres for pensionskassen som helhed ud fra reglerne i Solvens II og fordeles ud på de enkelte grupper forholdsmæssigt efter deres bidrag til solvensopgørelsen.

Ved opgørelsen af pensionshensættelserne anvendes forudsætninger om den forventede fremtidige dødelighed og invaliditetshyppighed. Derudover anvendes forudsætninger om sandsynligheden for overgangen til fripolice og sandsynligheden for genkøb. Forudsætningerne er fastsat på baggrund af erfaringer fra bestandene i Pensionskassen og anmeldt til Finanstilsynet.

- **Garanterede ydelser**

Garanterede ydelser for garanterede produkter udgør nutidsværdien af bedste skøn af de forventede garanterede betalingsstrømme, dvs. nutidsværdien af sandsynlighedsvægtede betalinger fordelt på ydelser, præmier og omkostninger til administration. Endvidere indgår risikomargen.

Undtaget herfra er hensættelser, der ikke er baseret på "pr. police"-hensættelser, såsom gruppe-, IBNR- og RBNS-hensættelser. Disse opgøres uændret.

Garanterede ydelser for ugaranterede produkter består alene af risikomargen.

- **Individuelle bonuspotentialer**

Det individuelle bonuspotentiale er den del af værdien af forsikringstagernes bonusret, som er indeholdt i summen af de retrospektive hensættelser og den akkumulerede værdiregulering.

- **Kollektivt bonuspotentiale**

Kollektivt bonuspotentiale er den del af forsikringstagernes bonusret, som ikke er fordelt til de enkelte.

Akkumuleret værdiregulering

Akkumuleret værdiregulering udtrykker forskellen mellem de forsikringsmæssige hensættelser opgjort til markedsværdi fratrukket kollektivt bonuspotentiale og de retrospektive hensættelser.

En positiv akkumuleret værdiregulering på Garantordningen fremkommer, når rente-, risiko- og omkostningsparametre, der indgår i opgørelsen af de garanterede ydelser, er styrket i forhold til de tilsvarende parametre i pensionskassens tegningsgrundlag. Herudover påvirkes den akkumulerede værdiregulering, hvis en andel af fortjenstmargen eller risikomargen er udskilt af kollektivt bonuspotentiale, eller hvis en andel af risikomargen dækkes af egenkapitalen.

Negativ akkumuleret værdiregulering kan opstå, hvis værdien af de forsikredes depoter i regnskabet er reduceret som følge af, at pensionskassen har indført kursværn.

Seniorordningen er et markedsrenteprodukt med en garanti der sikrer, at ydelsen aldrig kan blive mindre end ydelsen regnet med en opgørelsesrente på 2 procent. En positiv akkumuleret værdiregulering på Seniorordningen fremkommer, når renteparametre, der indgår i opgørelsen af de garanterede ydelser, er styrket i forhold til opgørelsesrenten. Herudover påvirkes den akkumulerede værdiregulering, hvis en andel af risikomargen dækkes af egenkapitalen.

Fortjenstmargen på pensionsaftaler og investeringskontrakter

Fortjenstmargen angiver nutidsværdien af pensionskassens endnu ikke indtjente fortjeneste på kontrakterne, som forventes indregnet i resultatopgørelsen med tiden.

For forsikringsklasse I er fortjenst delen af risikoforrentningen nul, da pensionskassen ikke ønsker at tjene på Garantibestanden. Fortjenstmargen er dermed nul ultimo 2018.

For forsikringsklasse III forventer pensionskassen et omkostningsresultat og risikoresultat i balance, hvorfor fortjenstmargen er nul ultimo 2018.

Gæld

Gæld indregnes til amortiseret kostpris, der sædvanligvis svarer til nominel værdi.

Periodeafgrænsningsposter

Andre periodeafgrænsningsposter under aktiver indeholder udbetalte pensionsydelser og omkostninger, der vedrører efterfølgende år. Herunder er endvidere opført indbetalte medlemsbidrag og termisydelser, der er forfaldne i efterfølgende år.

Periodeafgrænsningsposter måles til kostpris.

Nøgletal

Nøgletal udarbejdes efter reglerne i regnskabsbekendtgørelsen.

Noter

Note	Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.	2018	2017
2	Medlemsbidrag		
	Løbende medlemsbidrag	372.413	366.619
	Engangsindskud / overførsler	53.276	40.762
	Medlemsbidrag, brutto	425.689	407.381
	Indeholdt arbejdsmarkedsbidrag	-28.953	-28.183
	Medlemsbidrag, i alt	396.736	379.198
	Medlemsbidrag, brutto fordelt efter medlemmernes bopæl:		
	Danmark	392.037	376.441
	Andre EU-lande	3.324	2.311
	Øvrige lande	1.375	446
	Medlemsbidrag, i alt	396.736	379.198
	Kontrakter med bonusordning	33.076	36.766
	Kontrakter for markedsrenteprodukter	363.660	342.432
	Medlemsbidrag, i alt	396.736	379.198
	Alle pensionsordninger er oprettet som led i ansættelsesforhold		
	Antal medlemmer (inkl. ægtefælle- og børnepensionister) ved årets udgang	13.764	13.586
	Gruppelivskontrakter	4.889	4.944
3	Kursreguleringer		
	Kapitalandele	-127.828	-190.502
	Investeringsforeningsandele	-116.269	216.830
	Obligationer	-34.545	-66.544
	Andre udlån	-2.894	-30.149
	Indlån kreditinstitutter	5.538	-267
	Øvrige (afledte finansielle instrumenter)	-149.454	196.722
	Kursreguleringer, i alt	-425.452	126.090
4	Pensionsafkastskat		
	Individuel PAL	-19.539	158.245
	Kollektiv PAL	2.316	-24.001
	Regulering vedrørende tidligere år	-1.995	1.904
	Pensionsafkastskat, i alt	-19.218	136.148
5	Udbetalte pensionsydelse		
	Alderspensioner	598.786	597.462
	Invalidepensioner	15.981	15.920
	Ægtefællespensioner	99.139	96.015
	Børnepensioner	2.452	2.640
	Løbende pensionsydelse i alt	716.358	712.037
	Engangsydelse ved pensionering	26.045	24.166
	Engangsydelse ved død	2.976	380
	Engangsydelse ved kritisk sygdom	4.850	5.564
	Udtrædelsesgodtgørelser / overførsler	81.069	55.171
	Præmie til gruppeforsikring	1.095	1.095
	Udbetalte pensionsydelse, i alt	832.393	798.413

Noter

Note	Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.	2018	2017		
6	It-programmer				
	Kostpris primo	42.475	40.299		
	Tilgang i året	0	2.176		
	Afgang i året	0	0		
	Kostpris ultimo	42.475	42.475		
	Afskrivninger primo	-32.829	-24.054		
	Afskrivninger i året	-7.438	-8.775		
	Afgang i året	0	0		
	Afskrivninger ultimo	-40.267	-32.829		
	It-programmer, i alt	2.208	9.646		
7	Kapitalandele i associerede virksomheder				
	Bogført værdi primo	250.723	382.364		
	Tilgang i året	250.331	0		
	Afgang i året	0	-153.318		
	Årets resultat	50.661	21.677		
	Kapitalandele i associerede virksomheder, i alt	551.715	250.723		
	Heraf tilhørende Markedsrente- og Seniorordningen, jf. note 8	517.953	248.009		
	Heraf tilhørende Garantiordningen	33.762	2.714		
	Supplerende oplysninger fra årsrapporter vedrørende kapitalandele i associerede virksomheder (seneste regnskabsoplysninger)				
	Associerede virksomheder består af:				
		<u>Hjemsted</u>	<u>Ejerandel</u>	<u>Resultat</u>	<u>Egenkapital</u>
	Hedeforeningen HP	København	23,6%	45.937	675.833
	BI BIOMED.VEN.IV K/S	København	37,0%	-915	40.712
	ASHMORE em mq corp pr debt fd.	København	22,5%	7.732	579.607
	Genesta Nordic RE Core Plus*	København	44,0%	-	-
	*) Genesta Nordic RE Core Plus er oprettet i juni 2018 og der foreligger således ikke et godkendt regnskab.				
8	Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter (Markedsrente- og Seniorordning)				
	Kapitalandele i associerede virksomheder	517.953	248.009		
	Kapitalandele (aktier mv.)	2.824.477	2.533.667		
	Investeringsforeningsandele	3.942.266	4.266.053		
	Obligationer	4.622.842	5.769.739		
	Andre udlån	4.525	7.533		
	Øvrige (afledte finansielle instrumenter)	-4.946	94.124		
	Likvider	183.413	-148.606		
	Påløbne renter på investeringsaktiver	34.961	40.653		
	Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter, i alt	12.125.491	12.811.172		

Noter

Note Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.

2018

2017

9	Pensionshensættelser, gennemsnitsrente		
	Pensionshensættelser primo	3.178.188	3.394.974
	Fortjenstmargen primo	0	0
	Pensionsmæssige hensættelser primo	3.178.188	3.394.974
	Kollektivt bonuspotentiale primo	-6.036	-20.831
	Akkumuleret værdiregulering primo	-1.157.643	-1.190.193
	Retrospektive hensættelser primo	2.014.509	2.183.950
	Medlemsbidrag	33.076	36.766
	Rentetilskrivning (grundlagsrente og rentebonus)	74.946	76.859
	Pensionsydelse	-145.442	-151.946
	Omkostningstillæg efter tilskrivning af omkostningsbonus	-1.991	-1.882
	Risikogevinst/-tab efter tilskrivning af risikobonus	-9.685	7.363
	Gruppelivspræmie	5.351	8.969
	Omvalg til Markedsrenteordning	0	-145.796
	Andet	-45	226
	Retrospektive hensættelser ultimo	1.970.719	2.014.509
	Akkumuleret værdiregulering ultimo	1.173.462	1.157.643
	Kollektivt bonuspotentiale ultimo	4.494	6.036
	Pensionsmæssige hensættelser ultimo	3.148.675	3.178.188
	Fortjenstmargen ultimo	0	0
	Pensionshensættelser, gennemsnitsrente, i alt	3.148.675	3.178.188

Fordeling af pensionshensættelser efter rentegrupper for de forsikringsbestande der er omfattet af bekendtgørelse om kontributionsprincippet ultimo 2018

	Garante- rede ydelser	Individuelt bonuspo- tentiale	Kollektivt bonuspo- tentiale	Risiko- margen	Fortjenst- margen	I alt
Rentegruppe 3,25%-4,25%	2.410.979	3.468	771	111.228	0	2.526.446
Rentegruppe 2,25%-3,25%	150.779	0	0	9.233	0	160.012
Rentegruppe 1,25%-2,25%	416.527	0	0	40.293	0	456.820
Rentegruppe 0,25%-1,25%	1.423	245	0	6	0	1.674
Risikogrupper	-	-	3.723	-	-	3.723
Omkostningsgrupper	-	-	0	-	-	0
I alt	2.979.708	3.713	4.494	160.760	0	3.148.675

Udlægskonti, skyggekonti, afkastprocent og bonusgrad opdelt på kontributionsgrupper ultimo 2018

	Udlægs- konti	Værdi af udlægs- konti	Skygge- konti	Værdi af skygge- konti	Afkast- procent	Bonusgrad
Rentegruppe 3,25%-4,25%	154.967	0	142.008	0	3,5%	0,3%
Rentegruppe 2,25%-3,25%	21.990	0	6.450	0	3,3%	0,0%
Rentegruppe 1,25%-2,25%	42.589	0	0	0	3,7%	0,0%
Rentegruppe 0,25%-1,25%	25	0	0	0	27,2%	15,5%
I alt	219.571	0	148.458	0	3,5%	0,2%

Skyggekonti skal nedbringes med 1/2 de næste 2 år – enten ved indtægtsførsel til egenkapitalen (såfremt det realiserede resultat tillader det) eller ved nedskrivning. Der forventes ikke indtægtsførsel til egenkapitalen i kommende perioder.

Omkostningsgrupper inden for kontribution

Omkostningstillæg efter tilskrivning af omkostningsbonus	1.991
Forsikringsmæssige driftsomkostninger	-3.989
Omkostningsresultat	-1.998
Omkostningsresultat i procent	-0,06%

Risikogrupper inden for kontribution

Risikoresultat efter tilskrivning af risikobonus	9.683
Risikoresultat efter tilskrivning af risikobonus i procent	0,31%

Forrentning af kundemidler efter omkostninger før skat

2,2%

Noter

Note Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.

9 Pensionshensættelser, gennemsnitsrente (fortsat)

Fordeling af pensionshensættelser efter rentegrupper for de forsikringsbestande der er omfattet af bekendtgørelse om kontributionsprincippet ultimo 2017

	Garante- rede ydelser	Individuelt bonuspo- tentiale	Kollektivt bonuspo- tentiale	Risiko- margen	Fortjenst- margen	I alt
Rentegruppe 3,25%-4,25%	2.509.700	4.153	0	109.520	0	2.623.373
Rentegruppe 2,25%-3,25%	146.783	0	0	8.848	0	155.631
Rentegruppe 1,25%-2,25%	378.779	2.066	393	12.303	0	393.541
Risikogrupper	-	-	3.723	-	-	3.723
Omkostningsgrupper	-	-	1.920	-	-	1.920
I alt	3.035.262	6.219	6.036	130.671	0	3.178.188

Udlægskonti, skyggekonti, afkastprocent og bonusgrad opdelt på kontributionsgrupper ultimo 2017

	Udlægs- konti	Værdi af udlægs- konti	Skygge- konti	Værdi af skygge- konti	Afkast- procent	Bonusgrad
Rentegruppe 3,25%-4,25%	154.968	0	243.443	0	1,7%	0,3%
Rentegruppe 2,25%-3,25%	17.900	0	11.057	0	1,2%	0,0%
Rentegruppe 1,25%-2,25%	2.809	0	0	0	1,1%	0,7%
I alt	175.677	0	254.500	0	1,6%	0,3%

Omkostningsgrupper inden for kontribution

Omkostningstillæg efter tilskrivning af omkostningsbonus	1.882
Forsikringsmæssige driftsomkostninger	-2.087
Omkostningsresultat	-205
Omkostningsresultat i procent	-0,01%

Risikogrupper inden for kontribution

Risikoresultat efter tilskrivning af risikobonus	-7.442
Risikoresultat efter tilskrivning af risikobonus i procent	-0,23%

Forrentning af kundemidler efter omkostninger før skat	-3,6%
--	-------

Noter

Note Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.		2018	2017
10	Pensionshensættelser, markedsrente		
	Pensionshensættelser primo	12.671.738	11.984.032
	Fortjenstmargen primo	0	0
	Pensionsmæssige hensættelser primo	12.671.738	11.984.032
	Kollektivt bonuspotentiale primo	0	0
	Akkumuleret værdiregulering primo	-2.042	-2.370
	Retrospektive hensættelser primo	12.669.696	11.981.662
	Medlemsbidrag	363.660	342.432
	Rentetilskrivning (grundlagsrente og rentebonus)	-166.628	730.138
	Pensionsydelse	-686.951	-646.466
	Omkostningstillæg efter tilskrivning af omkostningsbonus	-11.338	-10.534
	Risikogevinst/-tab efter tilskrivning af risikobonus	-9.192	33.530
	Gruppelivspræmie	-5.351	-8.969
	Betaling for garanti	-1.313	-2.871
	Omvalg fra garantiordning	0	145.796
	Omvalgsbonus efter PAL	0	88.635
	Ekstraordinær korrektion af bidrag/ydelse	-14.694	0
	Ekstraordinær kompensation til invalidepensionister	0	15.702
	Andet	-6.226	641
	Retrospektive hensættelser ultimo	12.131.663	12.669.696
	Akkumuleret værdiregulering ultimo	2.229	2.042
	Kollektivt bonuspotentiale ultimo	0	0
	Pensionsmæssige hensættelser primo	12.133.892	12.671.738
	Fortjenstmargen primo	0	0
	Pensionshensættelser, markedsrente, i alt	12.133.892	12.671.738
	Forrentning af kundemidler efter omkostninger før skat	-2,8%	8,8%
	Afkast og risiko for markedsrenteprodukter		
		Pct. af gennemsnitlige	
	År til pension	hensættelser	Afkast i pct. Risiko
	30 år	0,0%	- -
	15 år	0,0%	- -
	5 år	0,0%	- -
	5 år efter	0,0%	- -
	Ikke livscyklus	100,0%	-1,6% 3,75

Noter

Note Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.

2018

2017

11 Sikkerhedsstillelser

Følgende aktiver til bogført værdi er optaget i register efter § 167 i lov om finansiel virksomhed

Kapitalandele i associerede virksomheder	551.715	250.723
Kapitalandele	2.967.403	2.357.189
Investeringsforeningsandele	3.960.106	4.337.897
Obligationer	8.023.630	9.395.781
Andre udlån	6.376	9.192
Øvrige	78.288	-41.716
Tilgodehavende renter	69.831	78.001
Registrerede aktiver, i alt	15.657.349	16.387.067

Følgende aktiver til bogført værdi er stillet til sikkerhed på collateral-aftaler vedrørende finansielle instrumenter eller er repofinansieret og dermed ikke disponible

Obligationer	22.902	3.980
--------------	--------	-------

12 Eventualaktiver og -forpligtelser

Pensionskassen har givet tilsagn om yderligere investering i aktier, investeringsfonde mv. for et beløb på 500 mio. kr.

EU-domstolen har i 2014 afsagt en præjudiciel dom, hvorefter visse ydelser til investeringsforeningslignende pensionskasser potentielt kan fritages for moms. Østre Landsret har i 2015 truffet endelig dansk afgørelse i sagen, og SKAT har i forlængelse heraf i efteråret 2015 udsendt styresignaler herom.

Styresignalerne implementerer praksisændringen i dansk praksis, så pensionskasser og livsforsikringselskaber omfattes af momsfrigtagelsen. Pensionskassen har opgjort skønnet tilgodehavende efter retningslinjerne i styresignalerne. Den endelige definition af, hvilke ydelser der er omfattet af fritagelsen samt opgørelsen af kravenes størrelse, vil først blive afklaret ved sagsbehandling hos SKAT.

Noter

Note		2018	2017
Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.			
13	Personaleomkostninger, nærtstående parter og revisionshonorar		
	Personaleomkostninger		
	Lønninger og vederlag	4.277	4.007
	Pensionsbidrag	554	496
	Andre udgifter til social sikring	2	2
	Refusioner	-71	-70
	Afgifter beregnet på grundlag af personaleantallet eller lønsummen	580	494
	Personaleomkostninger, i alt	5.342	4.929
	Heraf udgør:		
		Antal personer i gruppen	
		2018	2017
	Fast løn og pensionsbidrag til direktion	1	1
	Variabel løn til direktion	-	-
	Fast vederlag til bestyrelse	8	6
	Variabelt vederlag til bestyrelse	-	-
	Fast løn, vederlag og pensionsbidrag til øvrige ansatte, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på virksomhedens risikoprofil	15	12
	Variabel løn til øvrige ansatte, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på virksomhedens risikoprofil	-	-
	Lønninger, pensionsbidrag og vederlag til direktion, bestyrelse og øvrige ansatte, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på virksomhedens risikoprofil	0	0
		4.842	4.562
	I forbindelse med Karin Elbæk Niensens fratrædelse pr. 31. august 2019 er der indgået aftale om fratrædelsesgodtgørelse som maksimalt kan udgøre et beløb svarende til ni måneders løn og pension.		
	Pensionskassens lønpolitik er gengivet på www.isp.dk/om-isp/organisation/loenpolitik .		
	Lønninger, pensionsbidrag og vederlag til direktion		
	Karin Elbæk Nielsen (fratræder som adm. direktør senest 31. august 2019)	1.646	1.589
	Lønninger, pensionsbidrag og vederlag til direktion, i alt	1.646	1.589
	Vederlag for direktionens deltagelse i bestyrelser og repræsentantskaber tilfalder pensionskassen. Karin Elbæk Nielsen kan opsige sin stilling med fire måneders varsel.		
	Vederlag til bestyrelse og medlemsrevisor		
	Lars Bytoft, formand	243	243
	Lars Kehlet Nørskov, næstformand	120	120
	Michael Herold	100	100
	Finn Rosendal Larsen	100	100
	Merete Lykke Rasmussen	77	100
	Jesper Schiøler	47	140
	Lisa Frost Sørensen	98	-
	Peter Kjær Østergaard	8	-
	Just Benner Knudsen, medlemsrevisor	35	35
	Vederlag til bestyrelse og medlemsrevisor, i alt	828	838
	Gennemsnitligt antal heltidsbeskæftigede i regnskabsperioden	2	2
	Nærtstående parter		
	Som nærtstående parter anses bestyrelse og direktion samt associerede virksomheder. Bortset fra sædvanlig ledelsesafsløtning jf. ovenstående, er der ikke sket transaktioner med nærtstående parter i regnskabsåret.		

Noter

Note	2018	2017
------	------	------

13 Personaleomkostninger, nærtstående parter og revisionshonorar (fortsat)

Revisionshonorar til ekstern revision

Lovpligtig revision af årsregnskabet	454	444
Erklæringsopgaver med sikkerhed	93	141
Skatterådgivning	-	-
Andre ydelser	10	18
Samlet honorar, i alt	557	603

Honorar for ikke-revisionsydelser leveret af Deloitte Statsautoriseret Revisionspartnerselskab til Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører i 2018, vedrører lovpligtige erklæringsopgaver samt anden generel regnskabsrådgivning.

14 Bestyrelsens og direktionens ledelseshverv

Bestyrelsens og direktionens ledelseshverv fremgår af ledelsesberetningen, side 12, afsnittet "Honorar, øvrige hverv og vurdering af formanden for revisionsudvalgets kompetencer".

15 Specifikation af aktiver i gennemsnitsrenteprodukter og disses afkast

Alle beløb er anført i mio. kr.

	Markedsværdi		Afkast i pct. p.a. før pensions- afkastskat
	Primo	Ultimo	
1.0 Grunde og bygninger, i alt	92,7	39,7	49,8%
2.1 Noterede kapitalandele	67,1	45,8	-11,6%
2.2 Unoterede kapitalandele	81,2	150,2	10,9%
2.0 Kapitalandele i alt	148,3	196,0	0,1%
3.1 Stats- og realkreditobligationer	2.814,2	2.870,3	1,7%
3.2 Indeksobligationer	17,0	17,5	3,3%
3.3 Kreditobligationer og emerging markets obligationer	40,7	103,7	2,0%
3.4 Udlån mv.	1,7	1,9	-0,1%
3.0 Obligationer og udlån, i alt	2.873,6	2.993,4	1,4%
5.0 Øvrige finansielle investeringsaktiver	-105,6	-175,4	-0,3%
6.0 Afledte finansielle instrumenter	118,0	133,5	1,3%

Afkastskemaet er udarbejdet som foreskrevet i Finanstilsynets regnskabsbekendtgørelse. Kategoriseringen af aktiverne svarer ikke nødvendigvis til kategoriseringen anvendt i balancen. Fx er aktier i ejendomsselskaber opført under grunde og bygninger i alt, mens de i balancen er behandlet som kapitalandele. Påløbne, ikke forfaldne, renter er medregnet under det rentebærende aktiv, mens investeringsforeninger medregnes under den aktivkategori, som investeringsforeningen investerer i.

Nøgletallene er beregnet ud fra et tilnærmet dagligt tidsvægtet afkast.

Noter

Note

16	Specifikation af aktiver i markedsrenteprodukter og disses afkast Alle beløb er anført i mio. kr.	Markedsværdi		Afkast i pct. p.a. før pensions- afkastskat
		Primo	Ultimo	
1.0	Grunde og bygninger, i alt	488,8	521,9	22,7%
2.1	Noterede kapitalandele	5.141,0	4.517,0	-6,0%
2.2	Unoterede kapitalandele	448,0	1.046,5	9,9%
2.0	Kapitalandele i alt	5.589,0	5.563,5	-3,5%
3.1	Stats- og realkreditobligationer	5.301,5	4.608,6	0,8%
3.2	Indeksobligationer	48,9	46,7	3,3%
3.3	Kreditobligationer og emerging markets obligationer	1.499,8	1.273,8	3,2%
3.4	Udlån mv.	7,7	4,6	-0,2%
3.0	Obligationer og udlån, i alt	6.857,9	5.933,7	1,3%
5.0	Øvrige finansielle investeringsaktiver	-169,5	162,5	-0,4%
6.0	Afledte finansielle instrumenter	24,0	-51,3	-1,2%

Afkastskemaet er udarbejdet som foreskrevet i Finanstilsynets regnskabsbekendtgørelse. Kategoriseringen af aktiverne svarer ikke nødvendigvis til kategoriseringen anvendt i note 8. Fx er aktier i ejendomsselskaber opført under grunde og bygninger i alt, mens de i noten er behandlet som kapitalandele. Påløbne, ikke forfaldne, renter er medregnet under det rentebærende aktiv, mens investeringsforeninger medregnes under den aktivkategori, som investeringsforeningen investerer i.

Nøgletallene er beregnet ud fra et tilnærmet dagligt tidsvægtet afkast.

17	Oplysninger om de 10 største aktieplaceringer Alle beløb er anført i mio. kr.	Dagsværdi	Målt i pct. af
		31. december 2018	investerings aktiver
	Selskab		
	Global Stock Index Fund	587,7	3,7%
	Samsung Electron	86,7	0,5%
	Oracle Corp.	79,6	0,5%
	Vestjysk Bank	63,4	0,4%
	Novo Nordisk B	63,1	0,4%
	Microsoft Corp.	57,3	0,4%
	Alphabet C	56,6	0,4%
	Nestle (Regd)	55,4	0,3%
	Bank of New York	53,0	0,3%
	Taiwan Semicond.	51,2	0,3%

Noter

Note

18 Finansielle derivater pr. 31. december 2018

Pensionskassen anvender finansielle derivater til styring af valuta-, rente- og aktierisici. Herudover anvendes rentederivater til afdækning af ydelsesgarantier.

Der er indgået collateral-aftaler vedrørende finansielle derivater. I den forbindelse er der modtaget sikkerhedsstillelse i form af danske realkreditobligationer på 149 mio. kr.

Finansielle derivater indregnes og måles til dagsværdi.

Alle beløb er anført i hele 1.000 kr.	Udløb	Hovedstol	Regnskabs- mæssig værdi
Renteswaps	2023-2038	1.938.075	124.738
Valutaterminforretninger	2019	-3.284.338	-53.920
Ejendomsafkastaftale AP Ejendomme A/S	2019	864.456	56.822
Finansielle derivater, i alt			127.640
Indregnet under posten "Øvrige (afledte finansielle instrumenter)"			156.712
Indregnet under posten "Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter"			-4.946
Indregnet under posten "Gæld på afledte finansielle instrumenter"			-24.126
Finansielle derivater, i alt			127.640

19 Femårsoversigt

Femårsoversigten bestående af hovedtal og nøgletal findes i beretningen på side 1.

20 Risikoplysninger

Risikoplysninger fremgår af ledelsesberetningen, side 10, afsnittet "Risikostyring og solvens", alene i afsnittene "Finansielle risici", "Forsikringsmæssige risici" og "Operationelle risici".

Den 1. januar 2016 trådte Solvens II-kravene i kraft og Pensionskassen overgik derved til de nye solvensregler. Pensionskassen anvender standardmodellen til opgørelse af solvens med en volatilitetsjusteret rentekurve til opgørelse af hensættelserne.

Læsevejledning til nøgletal

Afkastnøgletal

Afkastnøgletallene angiver årets samlede formueafkast efter fradrag for investeringsomkostninger målt i procent af de pensionsmæssige hensættelser. Afkastet beregnes ud fra en pengevægtet metode, hvor der tages hensyn til den tidsmæssige placering af større ind- og udbetalinger i årets løb.

1. Afkastprocent relateret til gennemsnitsrente-produkter viser det afkast før pensionsafkastskat, som pensionskassen har opnået på gennemsnitsrenteprodukter.

2. Afkastprocent relateret til markedsrenteprodukter viser det afkast før pensionsafkastskat, som pensionskassen har opnået på markedsrenteprodukter.

3. Risiko på afkast relateret til markedsrenteprodukter opgøres som standardafvigelsen på det månedlige afkast relateret til markedsrenteprodukter over de seneste 36 måneder. Tallet viser, på en risikokala fra 1-7, hvor 1 er udtryk for lav risiko og 7 udtryk for høj risiko, hvor stor risiko der er forbundet med afkastet relateret til markedsrenteprodukter.

Omkostningsnøgletal

Omkostningsnøgletallene omhandler omkostninger til administration af pensionsordningen (omkostninger vedrørende investeringsvirksomheden fratrækkes i formueafkastet ved beregning af afkastnøgletallene, jf. ovenfor).

4. Omkostningsprocent af hensættelser viser omkostningerne målt i procent af de pensionsmæssige hensættelser. Nøgletallet angiver, hvor meget pensionskassens forrentningsevne ville blive nedsat, hvis afkastet var den eneste kilde til omkostningsdækning.

5. Omkostninger pr. forsikret viser det bidrag til omkostninger, som hvert medlem (inkl. ægtefælle og børnepensionister) ville betale, hvis omkostningerne blev fordelt ligeligt blandt dem.

Forrentningsnøgletal

6. Egenkapitalforrentning efter skat viser årets resultat efter pensionsafkastskat målt i procent af den gennemsnitlige egenkapital.

ISP

Østbanegade 135
2100 København Ø

Tlf 7024 9600
isp.dk

CVR 1217 3210

Pension for alle pengene